ARXÍU CENTRAL LÍRICH-DRAMATICH.

LAS MALAS LLENGAS

COMEDIA EN TRES ACTES Y EN VERS

FETA PER

FRANCESCH PELAY BRIZ.

Estrenada en lo teatre del Odeon, la nit del 27 de febrer, de 1871.

BARCELONA
ESTAMPA DE SALVADOR MANERO,
RONDA DEL NORT, NOM. 128.

1871.

LAS MALAS LLENGAS

ALTRAS OBRAS DEL MATEIX AUTOR

LA CREU DE PLATA, drama en tres actes.
BACH DE RODA, » » » »
MIQUEL RIUS, » » » »
LA MASIA DELS AMORS, poema en XII cants.
CANSONS DE LA TERRA, cants populars catalans.
LO BROT D' ACHS, colecció de poesías.
FLORS Y VIOLAS, » » »
JARDINET D' ORATS, manuscrit del segle XV.
LAS SET BALADAS.
LO LLIBRE DELS ANGELS.
LO LLIBRE DELS POETAS, cansoner.
LO LLIBRE DE LES DONES, (segle XV.)
AUSIAS MARCH, obras d' eix poeta.
CALENDARI CATALÁ, anys 1865, 66, 67, 68, 69, 70 y 71.
MIREYA, DE F. MISTRAL, traducció.
QUI S' ESPERA 'S DESESPERA, monólech.
LO GAY SABER, periódich literari.

EN PREPARACIÓ

LO LLIBRE DELS NOYS, endreçat als noys que van á estudi.
CANSONS DE LA TERRA, ters volum.
LO SEGADOR, drama.
LO LLIBRE DELS REYS.

LAS MALAS LLENGAS

COMEDIA

EN TRES ACTES Y EN VERS

FETA PER

FRANCESCH PELAY BRIZ

Estrenada en lo teatre
del Odeon, la nit del del 27 de febrer del any 1871.

BARCELONA.
ESTAMPA DE SALVADOR MANERO,
RONDA DEL NORT, NOMERO 128.

1871.

A

EN JOSEPH MARIA ÑOGUES

Y

EN FRANCISCO PEREZ

Als dos que foren mos mes vertaders amichs, dedica eixa petita mostra del afecte que 'ls duya y de la bona memoria que 'n guarda

L' AUTOR.

Ex drama fou acabat lo decembre del any 1866.

REPARTIMENT.

PERSONAS.	ACTORS.
MARTA, 16 ANYS.	STA. MOLAS.
SOFIA, 50 »	» YZAGA DE GÍRON.
RAMI, 25 »	SR. GOULA.
RAMON, 60 »	» MARTÍ.
BERNAT, 60 »	» COLOMER.
MIQUEL, 25 »	» VIRGILI.
GERVASI, CRIAT.	» BIGORRIA.
NOTARI.	» MANRESA.

La acció passa l' any 1860, á Barcelona. Tots los versos que van ab estrelleta en la representació no 's dirán.

ACTE PRIMER.

Lo teatro representa una sala ben moblada ab sofá y cadiras encamisadas: taula rodona al mig, ab un quinqué encés damunt y diaris, un album, y altres obgectes de adorno. Porta á cada costat, y al fons. Al aixecarse lo teló *Marta* estará brodant á la llum del quinqué. *Remi, D. Ramon y D. Bernat*, sentats al voltant de la taula, lo primer fent acció d' acabar de llegir un manuscrit que tindrá entre mans, los altres dos escoltant.

ESCENA I.

MARTA, REMI, DON RAMON *y* DON BERNAT.

REMI. (*Deixant lo manuscrit domunt de la taula.*)
Bé, digan ¿los ha agradat?
RAM. Lo qu, es jo, fill, hi só llech.
tot lo dia entre processos,
y trasllats y pediments
passo, y lo qu' es en poesia
ni gens ni mica hi entecnh.
Ab tot, á dir veritat,
hi ha escenas, per mí de preu;
m' apar que té molts bon versos
y sobre tot sentiment.
La escena que mes m' agrada
es aquella en que 'l bon vell
á son nebot aconcella...
¡Valgam Deu, quins bons concells!
¡Quinas máximas! Respontme,
¿y tot aixó d' hont t' ho treus?
REMI. (*Escusantse de respondre á Ramon.*)
¿Y á tu, Marta?

MAR. (*Tot brodant.*) Sí... m' agrada...
sobre tot l' acabament.
REMI. (*A Bernat.*) ¿Y á vosté?
BER. (*Fentse l' entés.*) ¡Pché! no es mala obra
te bon vers, te molt bon vers.
La escena de gelosía
entre 'l cusí y lo promés...
La relació de la noya
es lo que m' agrada mes.
REMI. ¿De veras?
BER. Li dich de veras.
A fé de Bernat.
REM. Es que
si tinch de dir la vritat,
me temo de que la gent
d' aquesta nit no la xiuli.
RAM. ¡Xiularla!
BER. Xiulá ¿y perqué?
Se n' aplaudeixen qme valen
un bon xich menos que res.
¡Vamos! Ara que á la vora
té la fama, ara que 's veu
aprop de tenir un nom,
ara que sab que s' han prés
tots los assientos á empentas
y pagantlos á bon preu,
que tothom lo posa als núvols,
que tothom ne parla bé,
ara té por criatura?
Ara te qu' estar content.
Ja sab que jo no l' enganyo,
que só franch... Per molt entés
no 'm tinch en eixas materias;
pero si jo l' hagués fet,
de segur que no tindria
lo cor com lo te vosté.
¿Y que no hi será aquest vespre?
REMI. No.
RAM. ¿Y axió?
BER. ¡Y axió! ¿Com es?
REMI. Ni tampoch cap dels d' aquí
si es que 'm volen fer content.
BER. ¡Lo qu' es jo! Encara que sia
anarmen al galliner,
no hi tinch de faltá'. Y pregunto
¿perqué no vol que hi anem?
REMI. Perqué no vull que se 'm diga,

si ben rebuda ella 's veu,
que l' amistat l' ha aplaudida
per compromis y no mes.
Vull coneixe lo judici
que d' ella fassa la gent,
la gent que ni sols de vista
ara per ara conech.
Y ¿quin gust vol que li donga
al autor aplaudit ser,
si sab que 'ls que l' aplaudeixen
son amichs, companys, parents?
La comedia que s' aiyeca
ab tan débil fonament
al primer buf de la crítica
de cop á terra se 'n ve.
*Aixó 's deixa per aqueixos
*que fent de l' art un comers,
*escriuhen, no per la gloria,
*escriuhen per fer diners!
*Aixó 's deixa per aqueixos
*qne d' aplausos tenen set
*y no miran si qui 'ls dona
*ni poch ni gaire hi enten.

BER. Pus ab aquestas ideas,
company, no fará pas res
te de fer com fan los altres
qu' á fe, ho entenen molt be,
regalá' assientos, escriuren
lloansas vosté mateix,
fer cridar «¡l' autor! ¡l' autor!»
tan si, com si no ve be.
Sortir á rebre 'ls aplausos
sense perdre ni un moment,
y darse tono... la vida
es una comedia... ¿entén?
Qui millor la representa
d' ella mes profit ne treu.

REMI. Pus jo penso d' altre modo

BER. Y no pensa be potser.
Vosté encara es massa jove
per sabé 'l que li convé. (*Prenentli 'l manuscrit de la ma.*)
No véu, si vosté fos home
d' un xich mes d' esperiment,
fet hauria 'l que li deya
no fa molt aqui mateix.
¡Cops d' efecte! ¡cops d' efecte!
Es lo que hi falta... Vosté

ha dit que no 'ls hi volia...
REMI. Y també he dit lo perqué.
BER. Mes ara 'l públich perilla,
al veure que no hi ha res
d' alló que 'ls nervis arronsa
y fa encrespar lo cabell,
que se li estiga sentat
sens donar ni un picament.
REMI. Jo no travallo pèl publich
y si pel art y no mes...
BER. (*Ap.*) Ja se li veu, es poeta.
REMI. Si l' art me diu obras be,
encara que 'm diga 'l públich
que mon drama no val res,
jo estarè tranquil. Dos vidas
l' obra dramática tè;
la del teatre, qu' es curta;
la del llibre, que viu mes.
Si pera guanyar aplausos
jo escrich un drama, ja se
que, mentres lo públich visca
que me l' aplaudit primer,
viurá... Mes escolti y digui
quan los qu' han dit «está bè»
jauhen á dins d' una fossa
y ne vènen l' art y 'l temps,
passan los ulls per lo drama
y diuhen: «está mal fet»
y á recò per sempre 'l tiran,
¿hont es lo públich aquell
qu' al autor sempre cridava?
¿Hont es qui 'l defensi, hont es?
Mentres que si l' obra es bona,
mes que 'n quedi descontent
lo públich, ne viurá sempre.
L' art may mor, y mor la gent.
BER. Pero, vingam aquí plaga
*y escoltim ben bé, no véu
*que encara que fos vritat
*lo qu' ha dit, tampoch ne té
*actors perque las hi digan
*eixas relacions de pés
*tan floridas, tan hermosas!
*Si no las hi diuhen be
*y com cal, tothom s' adorm.
*Y que 'm passa á mi mateix.
REMI. *Llavors xiular al actor

*si es qu' ho fassa malament
*y escoltar tot lo qu' ell diga
*mes qu' ho diga ab poch acert.
*Los bons pensaments del poeta
*son com los brillants tots ells,
*si troban bon llapidayre
*brillan, brillan com estels,
*si mal llapidayre troban
*fins quasi no brillan gens.
*Mes ben ó mal tallats sian
*sempre brillants seran ells.

BER. Voste no segueix la moda,
Voste va contra corrent,
*si no esplota 'l gust del públich,
*ni 's fa un nom voste mateix
*alabantse, ja li dich,
*del talent no 'n fara res.

REMI. Ja li he dit pens d' altre modo.

BER. Ja li he dit no pensa bé.
(*Don Ramon que estat haurá llegint lo diari: y haurá sentit las darreras paraulas s' alsa y pren cartas en la conversa.*)

RAM. Don Bernat no va pas mal;
jo 'm recordo qu' en lo temps
en que despaig vaig obrir
feya un tros d' aixó mateix.
Parlava per tot de feyna,
y á fe no 'n tenia gens.
Mes de dos cops dit m' havian
vosté se la passa bè
y, moltás vegadas, crégueho,
m' ho passava ben primet!

REMI. Pus jo primer moriria
avans de dir 'l que no es.

BER. Cada hu pensa á sa moda:
jo penso aixis.

RAM. Y fa be!
Los joves no 'n tenen gayre.
(*Mirant á Remi y signant lo front.*)
¿No es vritat?

BER. Gayre ni gens.
(*A Remi posantli la ma á l' espàtlla.*)
Tindrá de pendre paciencia,
jo anirè á aplaudir ¿ho sent?

REMI. Fassiho, mes crega que 'm dol.

BER. Crech que 's comensa á las set?

REMI. Ara vosté 'm fa pensar. (*Mirant lo rellotge.*)

Si, encara ne tindré temps.
(*Recull lo manuscrit de mans de D. Bernat.*)
de veure al primer actor...
Vol que li escursi 'l paper...
tindré de tallar uns versos
que 'm dolen...

RAM. Y son aquells?

REMI. Sí.

RAM. Tan bonichs!

BER. ¿Perque 'ls talla?

REMI. Pera ferlo á n' ell content.

BER. Que s' amoli: no 'ls hi toqui.

REMI. Be hi perdria. No pot ser.
Llavors si que la comedia
se faria un cop no mes.

RAM. Y perque?

REMI. Perqué l' actor
si contredit ell se véu
travalla de una manera
que 's fa pesat á qui 'l sent.

BER. Tambè 'l xiularán si ho fa,
y ningú hi perdrá mes qu' ell.

REMI. Es que l' actor tè molts dias
y l' autor un y no mes.
Si avuy se 'l xiula, demá
un' altra comedia fent,
l' actor se fará aplaudir,
y 'l públich, que no 'n sab re
de tots los secrets que passan
al detras d' un teló estés,
ne pensa, «si ahi ho feu mal
culpa la comedia 'n tê,
l' actor es bo la comedia
deu ser la que no val res.»

BER. Pus contentil.

REMI. Vaig á ferho
y ans de las set tornaré.
Vull passar si no 'ls faig nosa
avuy la vetlla ab vostés.

RAM. Mira Remi qu' aixó 'ns priva
d' anar...

REMI. (*Ab carinyo.*) No hi vajan!

RAM. Es que...
Es que jo.

MART. (*Tot brodant.*) No hi vaja pare,
no véu qu' á n' ell li sab greu.

RAM. Mes demá, si avuy agrada...

REMI. Tan de bò! Aixis Deu ho fes!
(*A Marta.*) Marta adeu!
(*Aturantse y mirant lo que broda.*)
Ja está acabat?
MAR. Encara 'n falta un xiquet.
REMI. Será per mí?
MAR. Be m' ho sembla.
REMI. (*Allargant la ma á Ramon y á Bernat que se 'ls hauran estat guaytant ab goig.*)
Hasta despres. (*A D. Bernat.*)
Passiho be.

ESCENA II.

LOS MATEIXOS Y MIQUEL *que 's topa ab* REMI *que va á eixir.*

MIQ. ¿Vosté surt?
REMI. Vaig al teatre
pera retocar un paper.
MIQ. Ja l' he vista anunciada
y me n' han parlat molt be.
REMI. Oh... favor! No val la pena...
Es la primera qu' he fet.
MIQ. Donchs, amich, ja 'n pot fer d' altras
que no li manca talent.
RAM. Agrahesch... mes es favor!
BER. Diu veritat.
REMI. Oh! no 'u crech.
(*Se 'n va pel fons.*)

ESCENA III.

MARTA *brodant*, RAMON, BERNAT Y MIQUEL.

MIQ. (*Ab importancia.*) Pobre xich!
BER. Y ara! perque?...
MIQ. Se 'n va tot ple de confiansa
d' ilusions y d' esperansa
y demá...
RAM. Com!
BER. Que! Sab re?
MIQ. De segur... (*Per Marta.*) Mes ma cusina
potsè ho pendrá á mal si ho sent.

RAM. Parla.
MAR. (*Ab poch cas.*) Per mi.
MIQ. Ab sentiment
ne parlaré... (*Ab msteri y fent que no 'u digan.*)
Mes...
BER. (*Impacientantse.*) (*ap.*) Me amohina
ab tan misteri. Es pesat,
jò ja n' haguera sortit.
MIQ. Pus ell créu ser aplaudit
y 'l pobre será xiulat.
RAM. Que diu!
BER. Com ha sapigut?
MAR. Tan bonica y ser xiulada!
MIQ. A la forsa li han posada
en escena. Ell s' ha valgut
d' empenyos de molta gent
y aburrit 'l directó'
cansat de dirli que no
al últim ha dit: *Amen*,
«fémla que aixis callará...
»li xiularán que hi ha que fe'?
»aixis me l' espolsarè
»de sobre...»
RAM. Llástima 'm fa!
MIQ. Está clar, no val pas res
tot son ideas robadas,
escenas llargas, pesadas,
cap cop d' efecte ne tè.
Y ja veu, quan avuy dia
la gent grants efectes vol,
no tenirne ni un, ni un sol
¿com vol qu' aplaudida sia?
BER. Home! quan vostè enrahona
fa mols papers. A n' aquí
ara quan l' ha vist sortí'
¿no li ha dit qu' era molt bona?
MIQ. Don Bernat, com se coneix
que vosté no es hom de mon,
ab los que com vosté son
tot lo mon s' hi diverteix.
BER. Gracias!
MIQ. No vull ferli ofensa.
Vosté es un hom senzillot.
¿Créu vosté que 's pot dir tot,
tot alló qu' un home pensa?
*(*Ab molta naturalitat.*)
*Véu vosté una cosa roja

*y si dihent qu' es bermella
*hi guanya ¿ne déu dir d' ella
*qu' es roja? No pas... Per boja
*de tothom fora tinguda
*la persona que ab la gent
*anés á contra corrent.
*Un lo que pensa ho trasmuda
*segon li apar ó convé
*y fent aquí una riallada,
*donant allí una abrassada
*á tothom contentet té.
*Tot es farsa y es fingit
*en la vida de Bernat.
*Ditxós aquell qu' ha arribat
*á saberla fer adormit.

BER. Mes veure ab las mans plegadas
que un se 'n va dret cap á un call
y en lloch de pará' 'l cavall
darli encara esperonadas,
no está be...

MIQ. 'L mon es vellot;
mes vell que vosté...

BER. (*Cremat.*) Ja ho sè.

MIG. Pus si ho sab, deiximel fe'
que tot sol anar ja pot.
Lo que fan los altre fassi.
¡Ser franch? Es un disbarat.
¿Di 'l que 's pensa? Es un pecat.
No pateixi, ni 's desfassi
per esmená una mentida
si vosté per tal la tè,
lo paper que vegi fe
als altres prénguil per mida
de lo seu modo d' obrá',
y si vosté 'm créu á mi
molt me tindrá d' agrahí,
y no se n' penedirá.

RAM. Mes ab tot, aixó, Miquel,
al hom de bè 'l desconsola,
los deixebles d' esta escola
estan renyits ab lo cel.

MIQ. (*A Bernat.*) Lo oncle n' es un hom de bè
y que viu llunyat del mon,
dos homes com ell no hi son
ni hi serán, ni hi poden se'.
Per vosté tot vestit va
de bells colors y honradesa;

si may alguna vilesa
li obra 'ls ulls... llavors veurá
com del mon no coneix ara
mes que un cantò...

RAM. Si es així
que Deu me fassa morí'
sens coneixe l' altra cara.
Jo me 'n vaig á travallar
un xiquet. (*A Bernat.*) ¿Y vosté?

BER. (*Que estará llegint sentat.*) Jo,
acabo de llegí' aixó
y vinch, que li vull contar
un fet de un que vosté
coneixia, es una historia...
Com jo tinch tanta memoria
sempre me 'n recordaré.

ESCENA XV.

MARTA *brodant,* BERNAT, *llegint y* MIQUEL.

MIQ. ¿S' acaba? (*A Marta mirant com broda.*)

MAR. Si.

MIQ. Es ben brodat.

MAR. ¡Pché!

MIQ. Pus t' ho juro, m' agrada.

MAR. ¿Si?

MIQ. Sí. ¿Qué estás enfadada?

MAR. ¿Jo?

MIQ. Digas ¿qui t' ha enfadat?

MAR. Si no n' estich...

MIQ. Es que 't veig
molt poch enrahonadora.

MAR. ¡Y be!

BER. (*Ab lo diari á la ma.*) Y que es murmuradora
la gent!... Quasi fa mareig
recorre ab la vista aixó. (*Pel diari.*)
Y 's pot ben assegurá'
que quasi tot plé n' está
de fina murmuraciò. (*Deixa al diari á la taula.*)
Aném á veure á Ramon
y á fer petá' un xich la claca...
Ja n' es tart. (*Mirant lo rellotje.*) (*A Marta acostantshi.*)
¿Esta petaca
com está? (*Mirantsela.*) ¡Bè com hi ha mon!
¿Es per ell?

MAR. Si 'l pare ho vol.

BER. ¿Y com? No 'u tè de volé'
Ja sabs tu que no tè re
que dir en aixó... Li dol
perqué lo Remí no es
un Xifré ó un home aixi;
mes en cambi tè en Remí
lo que no 's compra ab diners.
Ja ho sabs... ¡Quin cap! Tot ho aserta...
¡Y quin cor! Si n' es un sant!
Jo quan ell está parlant
me quedo ab la boca oberta.
*Jo me 'n vaig ab lo teu pare
*á contarli certa historia
*d' anys atrás... con tinch memoria
*me 'n recort com si fos ara.
(*A Miq.*) Distréguila, Miquelet,
perqué está mólt capficada.

ESCENA V.

MARTA *y* MIQUEL.

MIQ. (*Despres de un rato de no dir res y entretenirse; tot acostantse á Marta.*)
Quan la tingas acabada
m' escoltarás un ratet.
MAR. Be.
MIQ. Mes ja t' ho dich avans
si tens d' esser tan concisa
m' enfadaré... 'M martirisa
aixó... Se t' escapan grans (*Cullintloshi.*)
MAR. Gracias.
MIQ. (*Encenent un puro.*) Bah, mentres acabas
lo quento te 'l contarè.
MAR. ¿Un quento? m' adormirè.
MIQ. Potser no.
MAR. Si 'l publicavas
ja 'l llegiria y aixi
ara no 'm destorbarias.
MIQ. Jo no sè si 'l llegirias,
potser que no...
MAR. Potser si.
MIQ. (*Mirant la petaca qu' ella broda.*)
Tinch temps, te falta una flô'
MAR. Si aviat acabaré.
MIQ. Donchs aixis comensarè.
Lo quento no es mes qu' aixó.

(*Se recomana al actor que fassi est paper molta pausa y molta forsa d' intenció en tot lo que vé.*)
Fa cinch anys vivia un hom
assetjat per la pobresa,
molt bon cor, plé d' honradesa,
molt estimat de tothom.
Mes sa fama d' hom de bè
á n' ell no me 'l mantenia...
Una germana tenia...
per ell un ángel va se'
L' home aqueix tambe era pare,
tenia una noya hermosa;
mes la pobre melicosa
sempre estava... Sense mare
y sens lo consol tenir
de poder be 'l temps passar
¿qué podia fer? Plorar
y esperá' 'l temps á venir.
Un jorn malaventurat
fins de fam varem patí',
era nit y ni un boci
de pa havian ells probat.
La pobre filla 's moria
de fam y de desconhort
¿quantas voltas á la mort
no va cridar aquell dia!
A l' hora en que s' esparpilla
la fosca... se va llevar
y se 'n va corre á cercar
un tros de pa per sa filla.
La germana li donguè
tot quant donarli podia;
l' home aquell des aquell dia.
va passársela molt be.
La filla va anar creixent
y ab ella cresqué son cor,
ja no cridava á la mort,
trobava 'l viure plahent.
Tot hom los vejé tot-d-una
richs, nadant en l' abundancia;
no li dava la constancia
del travall, no, la fortuna.
La germana fou la mina
que va esplotar l' home aquell
y, ab los quartos d' ella, ell
se va fer un nom, cusina. (*Pausa.*)
Dígam, Marta, ¿no es vritat

que just fora y be faria
si ella li diguès un dia:
«Tòrnam lo que t' hi deixat.»
Fora dirli: «al hospital»
donchs per poderho tornar
tot s' ho hauria d' empenyar:
lo qu' es seu no tè ni un ral...
¡Quan trist per ell no seria!...
Mes tindria adop encara,
tot aixó l' hermosa cara
de la filla ho salvaria.
La germana un fill ne te
que te la mateixa edat
d' ella...

MART. Mes qui t' ha contat
que la noya hi vingués be?

MIQ. ¿La del quento?

MART. Sí.

MIQ. Espera
jo 't diré me ho afiguro.
Si jo fos lo cusí, ho juro,
ella 'm vindria al darrera.

MART. Y cóm ho farias?... Cóm?

MIQ. De la manera següent.
Li diria: «Enteniment
»cusina... jo ne só un hom
»que no 't fará pas patí',
»tinch un nom ben reputat,
»vivintne tú al meu costat
»no 't queixarás pas de mí.
»A ton pare, pèl qui sento
»amor, del qu' ell á la mare
»ne deu...»

MART. (*Ab forsa.*) No déu res mon pare.

MIQ. No es lo teu es lo del quento. (*Ab sorna.*)
Pus com anava contant...
«lo dia que 'm casaré
»tot, tot li perdonaré;
»mes si te 'm treus del davant
»obraré d' altra manera
»li demanaré 'l dinér»
y ¿veus, Marta, com pot ser
qu' ella 'm vingués al darrera?

MART. Potser digués, no hi consento
avans al carrè' ab lo pare,
que casarme ab qui una mare
tè com la tè lo del quento.

MIQ. Son maneras de pensar.
A mí 'm sembla que si ella
brodès una cosa bella (*Li agafa.*)
com la que vens de brodar,
en penyora d' amistat
y pera salvá' á son pare,
diria: «tè á ta mare
«digas que te ho he donat.»
Una filla per un pare
molts sacrificis deu fer...
l' home es vell y si al carrer
n' es llansat ara com ara,
fora tenir molt mal cor. (*Trayentse una cartera.*)
Aquí tinch un pagaré...
(*Per la petaca.*) ¿Me la quedo? (*Pel pagaré.*)
Li daré
avuy mateix... ¡Quina sort
se li espera! (*Mirant la petaca.*) Quin enredo!
Es de bellut! Me la enduch

MART. (*Que fins ara haurá estat presa del dolor mes viu.*)
Senyor! Deu meu! Jo no puch
aguantar mes...

MIQ. (*Ab molta sanch freda.*) ¿Me la quedo?

ESCENA IV.

Los mateixos y BERNAT.

BER. Y ¿qu' es lo que 's vol quedá'?

MIQ. Aquesta petaca. (*Ab naturalitat,*)

BER. (*Parat.*) Com?
Ja sab lo que diu? Tothom
sab que d' en Remí será.
Ella li broda. (*Prenentli de lo ma.*) No veu?
Eme y erre qu' es Manel
Remí...

MIQ. (*Preneth y estrafentlo.*) O bè, eme Miquel
y erre lo meu nom Romeu.

BER. Deïxi semblant tontería...
¿Qué se 'n ve ab mí á la comedia?

MIQ. Comedia... Ara una tragedia
fora 'l que m' agradaria.

BER. Ve?

MIQ. Vinch.

BER. (*Impacientantse.*) Es que...
MIQ. Home catxassa.
(*A Marta baix y depressa.*)
Tornaré, si 'm dius que no,
presento á ton pare aixó (*Li ensenya 'l pagaré.*)
BER. ¿Y que 'm tinch d' esperar massa?
MIQ. Adeu.
BER. (*Ap.*) Ay, pobre Remí,
aixó sí que no va be.
MIQ. Donchs, entessos: tornaré.
BER. (*Ap.*) Ay! ay, ay! Juga molt fi!

ESCENA VII.

MARTA.

Deu meu quina mala sort!
Jo defallesch!... ¿Veritat
ne será?... ¿M' haurá enganyat?
Jo no sè 'l que sento al cor!
No pot esse... no! Es mentida.

ESCENA VIII.

MARTA Y RAMON *que s' está un rato al llindar de la porta mirant á* MARTA.

RAM. Marta, ¿qué tens?
MAR. (*Sorpresa.*) ¿Es vosté?
Qué tinch? Si no tinch pas re...
Si estich alegre, si...
RAM. Eixida.
dona prest á la tristor.
MAR. Jo?
RAM. Sí.
MAR. (*Esforsantse.*) Mes si rich... ¿ho veu?
RAM. Marta, acóstat; vina, séu. (*Fentla seure al seu costat en lo sofá.*)
¿Estims ton pare?
MAR. L' amor
que li porto n' es tan viu
que al mon no hi ha un altre igual.
RAM. Que t' apareix ¿obra mal
ó be, qui mentidas diu?
MAR. ¿Per qué?
RAM. Contesta.
MAR. Segons.

RAM. Respont.
MAR. Si amaga, callant
una gran pena... al davant
del mon y dels ulls dels bons,
pèl qu' ho diu será un desmerit;
mes, á n' als ulls del Senyó,
convensuda n' estich jo,
no es un pecat, es un mérit.
RAM. ¿Es á dir que 'l que se 'm calla
una pena m' ha de dar?
¿Es dir que no 's pot contar
tot lo que assi dins hi balla? (*Pel cap de Marta.*
Guárdat, filla, lo secret
que 't fa plorá y desconsola:
t' ho vols passar tota sola
be, be... ja me n' he distret.
Mes si jo tinch algun dia
alguna pena també
t' ho prometo 't pagaré
aixís mateix. (*Veyent que plora.*)
Filla mia!
MAR. Compadeixim.
RAMI. Y de qué?
Has rebut alguna carta
potser?.., ¿Que t' han contat Marta
alguna mala noticia?
Ah!... ja hi caich! Es la comedia...
¿no es veritat?... Se me 'n va
la memoria... Be anirá;
no hi pensis.

ESCENA IX.

LOS MATEIXOS *y* BERNAT *tot atrafagat.*

BER. Quina tragedia
que vinch de passar, Deu meu;
alló no es viure, es morí'
RAM. Ja está comensada?
BER. Si.
RAM. Y perque torna?
BER. Que s' créu
qu' es cas de podershi estar?
MAR. Donchs no tenia lluneta?
BER. Si, si... pero me l' han treta
d' aquí (*Butxaca de l' armilla.*)
quan anava á entrar.

Y per no estar de plantò
y prempsat «¿que fas?» me hi dit.
Sortí' he resolt y he sortit
á fora en lo corredó.
Mes la gent qu' allí hi havia
estava aixis (*Juntant los dits*) y jo al hora
«¿que 't quedas ó que surts fora?»
me hi tornat á di'... 'M dolia;
mes no hi ha hagut altre medi
me n' hi anat fora 'l carrè
fins allí no hi estat bè...
Mes sol no hi sè estar... se 'm fon
lo greix... y al trobarme allí
he pensat «¿que fas aquí?»
Vésten á casa en Ramon,
é hi vingut... A l' intermedi
que ve, á fé de Bernat
tinch de tráurels de neguít
sobre si l' han aplaudit
ó no 'u crech, si l' han xiulat.
Válgam Deu quina gentada!
y de gent de gran valia!
Fins donya Tecla hi havia,
aquella divorciada!
Ab un ret tot virolat
y un sombrero cantallut
no se si m' ha conegut,
mes no m' ha pas saludat.
Per ella tot fet un cel,
tot ple de vent y de joya
m' ha deixat ton cusí, noya,
lo teu cusinet Miquel.
Com qu' ell ne te al primer pis
palco, está clar no hi fa falta.
Quan bermellò á cada galta
portava! Lo duya llis,
lo front sense cap arruga,
lo pit escotat, las mans
prempsadas á dins d' uns guants
color de matafaluga.
Lo vestit n' era d' un vert
de lloro,... mig rebossat. (*Tot animat.*)
ab un floch rosa y daurat
prop del cos, t' ho dich de cert
m' ha fet riure... Aquí hi portava (*al cap*)
un aucell tot carmesí
de llarga cua... y així

(*Estrafá ab la ma lo meneig de una ploma.*)
feya á cada pas que dava.
L' ha duta al palco... Es dir, no
es seu, li dá l' empresari
perque al esser necessari
parli be la redacció
de tota la companyia;
mes com di' aixó li sab greu
ell diu á tothom qu' es seu,
y ni 'n deixa perdre un dia.

RAM. Mira Bernat que jo sè
que 'l va comprá' 'l mes passat

BER. Pus home á fe de Bernat
sè 'l que 'm dich y ho sè ben be.

RAM. Si quan aixó se tractava
jo vaig arreglá 'ls papers.

BER. Si...

RAM. (*sech.*) Li costa 'ls seus diners.

BER. Pus miri jo m' ho pensava.
(*Marta se 'n va per la porta de l' esquerra.*)

ESCENA X.

RAMON Y BERNAT.

BER. Be, aixo li concedeixo;
mes no 'm negará, segú,
que no es or tot lo que llú.
¿Que 's pensa que no 'l coneixo?
Ell ne segueix mala ruta...

RAM. Tampoch ho endevina ara.

BER. Vosté vol que l' aiga clara
la prenga per aiga bruta.
Quan jo 'u dich es que m' ho sè.

RAM. O que s' ho pensa...

BER. (*Ab gravetat cómica.*) Ramon,
totass ma paraulas son,
quan jo 'u dich acte de fé.

RAM. Pus vegi si vol algú
una grossa quantitat
y veurá com al contat
li deixa á interès.

BER. Segú
n' está?

RAM. Si jo no n' estava
á fe, que no li diria.

BER. Pus á mi quelcú m' havia

dit... ¡oh si!... y m' ho pensava.
Es que no hi ha que fiar
del boato de la gent.
L' apariencia... 'l lluhiment...
las ganas de presentar...
á voltas, fins gent honrada,...
Tot te son jorn... Ja 'u sab, res:
y 's pot perdre 'l honradés...
l' or deix á la gent cegada.

RAM. Eixa idea es molt admesa;
mes ab ergull li dech di'
que jamay lo dinè' á mi
me fará fer cap baixesa,
y com jo que n' hi ha sè
molts mils á cada naciò,
amich meu, la corrupció
no pot re ab la gent de bè.
Li ha donat un desengany
algun amich que estimava?
es que voste errat anava
creyent amich á un estrany.
Vé un li fa prometensas
de bona y ferma amistat
y al ser l' instant arribat
li nega l' ofert ¿que 's pensa
qu' alló, que tothom, vol dir,
será com ell? Donchs no, ca!
molts altres ne trobará
que 'l voldran afavorir.
Lo mon es un gros cistell
tot plé de fruyta ó bè rica
ó be lletja, aspre ó bonica,
d' arrugada ó llisa pell:
molta n' hi ha de corcada,
molta sana y falaguera,
si al agafar la primera
créu vosté que l' ha acertada,
y al tenirla mig partida
se posa tot enujat
perqué se n' ha equivocat
trobantla de dins podrida,
y per ella vol vosté
judicar á las demés,
fa mal... Esculleixin mes,
al triá' estiga seré,
no l' enganyi l' apariencia
sospesi, palpi, judiqui

pel pés y no s' emboliqui
(tot es cosa d' esperiencia,)
y, creguim, ne trobará
moltas dotzenas de bonas,
pus aixis son las personas
tot es saberlas trobá'

BER. Sè 'l que sè...

RAM. Que sab vosté
Li agrada molt murmurar.
Sa llenga no pot estar?
y es un mal, sense fer ré:
y fill, la murmuració,
jo l' hi dich, n' es molt ingrata
y casi sempre fins mata
al mateix murmuradó.

BER. Pus está bè!... Es á dir
que jo sò una mala llenga.

RAM. Qui sia frare que prenga
candela...

BER. ¿Parla per mi?

RAM. No.

BER. ¡Per las parets potsè!

RAM. Per los qui en ells no pensant
dels altres van murmurant.

BER. No... ¿pus de que parlarè?
Un be 's tè d' entretení'.
¿Passarè sempre 'l rosari?
Un ho fa sense pensarhi
y sense malicia... sí.
Jamay segons fins he dut
en tot lo que jo he parlat.

RAM. Mes per çó ha murmurat
y ha fet mal...

BER. Un conegut
tinch, qu' aquell si qu' ho fa bé:
per ell no hi ha dona honrada,
ni persona ben criada,
ni tampoch bona mullè.
Y aixó que es casat. ¿Mes jo...?

RAM. ¿Casat y aixis enrahona?

BER. Y tambè é inclóu sa dona
cada cop que diu aixó.
Es un de gros... Es aquell
qu' ha viscut divorciat,
que 'l fill se l' hi ha fet soldat
y ara 's véu tot sol y vell.

RAM. Li he dit la murmuraciò

ab quí la practica acaba.
Es una espina que 's clava
al cor del murmuradó.

ESCENA XI.

LOS MATEIXOS *y* MIQUEL.

MIQ. Ola, senyors, se disputa?
BER. Que ¿jà s' ha acabat?
MIQ. No encara,
faltan dos ó tres escenas
que sè que son molt pesadas
y preveyent lo final
he volgut fora trobarme...
No m' agradan los xiulets.
BER. Pus jo 'u vull veure.
MIQ. No hi vaja.
Sempre es cosa que desplau.
BER. ¿A mí? ¡Ca! A mi m' agrada
saber totas las noticias
avans que ningú las sápiga.
Ja tornarè... Vaig volant...
Ja 'ls ho diré quan s' acabi.
Los deiyo... ¡Passinho bé! (*Atribulat se 'n va*
MIQ. ¿Y 'l sombrero? [*sense sombrero.*)
BER. Tantas gracias.
Pus si vosté no m' avisa,
á fé ¡á fé! me 'l descuidava.

ESCENA XII.

RAMON *y* MIQUEL.

MIQ. Oncle, qu' está cavilós.
RAM. Es que hi ha rahò. ¿No acaba
avuy lo plasso?
MIQ. (*Con fent memoria.*) ¡Ah!... Aixis sembla;
mes ningú res li demana.
RAM. A mes estich esperant
ab molt neguit una carta.
MIQ. ¿Diners?
RAM. Si, per satisfer
eix pagarè que la calma
m' ha robat.
MIQ. (*Ab intenció.*) Y... ¿si no arriba?
RAM. Llavoras ¿qné vols que fassa?

Jo no crech qu' al carré 'm tiri
ma germana.

MIQ. Qui ¿la mare?
Si vosté no pot pagar...

RAM. Arribará aquesta carta.

MIQ. Bé, soposém que no arriba;
soposem que triga massa,
y que ella li diu: «germá
es hora de la cobransa.»
¿Que 'm diu vosté?

RAM. Que no puch.

MIQ. Llavors pot tráurel de casa:
fins pot deixarlo al carrer.

RAM. ¡Oh! no 'u fará ma germana.

MIQ. Si 'u fará ó no 'n fará
no 'u sè pas... Mes si arribava
cas semblant, é hi haguès algú
que s' oferís à salvarlo
y li allarguès una má,
¿l' hi agrahiria?... ¿Calla?
No creu que hi haja qui vulla
perdre diners per un altre?
Pus no falta.

RAM. (*Irónicament.*) ¿Y qui es aqueix
que tant m' estima?

MIQ. (*Hipocritament.*) 'L qu' acaba
de parlar.

RAM. ¿Tú?

MIQ. Jo mateix.
Jo eix paperot qu' es la causa
de son dol li tornaré...
La deuta será oblidada...

RAM. Y ¿á quin preu compro eix favor?

MIQ. La condiciò?

RAM. Si, y acaba.

MIQ. Una condiciò senzilla
y de compliment molt fácil.

RAM. Y es?

MIQ. Que Marta, ma cusina,
me regali eixa petaca (*Signantla sobre la taula.*)
y ' donga formal promesa
de qu' ab mi voldrá casarse.

RAM. Aixó?... No vull de má filla
desvaneixe la esperansa.
Está promesa.

MIQ. Ja 'u sè.

RAM. L' estima.

MIQ. Es molt jove encara.
RAM. Sens ell morirá.
MIQ. Aixó 's diu.
RAM. Y ell ,pobre!
MIQ. 'N buscarà un altra.
Pénsishi bè.
RAM. Està resolt.
MIQ. Miri qu' aquì á la butxaca
hi porto un paper.
RAM. Demá,
jà se que podré pagarho.
MIQ. La carta... eh?
RAM. Si, la espero,
y no pot pas tardar gayre.

ESCENA XIII.

LOS MATEIXOS *y* REMI.

REMI. (*Entrant.*) Los destorbo.
RAM. Entra Remí.
REMI. Y la Marta?
RAM. Fès que vinga.
REMI. Miri que tal volta tinga
algo que fer per allí. (*Signant á dins.*)
RAM. Truca y res mes ja vindrá. (*Remi truca é ix Marta.*)

ESCENA XIV.

LOS MATEIXOS *y* MARTA.

MAR. Ja ets aquí?
REMI. Si.
MAR. ¿Com va alló?
REMI. No 'n se res... pus n' hi eixit jo
quan s' anava á comensá'.
Ja has acabat la petaca?
MAR. Si.
REMI. ¿Me la donas? (*Prenentla.*)
MAR. No encara.
REMI. ¿Perqué? (*Volentsela quedar.*)
MAR. No, espérat.
REMI. Y ara!
Me la fico á la butxaca! (*Al tirar la má enrera pera que ella no li puga pendre, Miquel que fins ara haurá estat enrahonant ab Ramon li pren.*)

MIQ. (*Mirantsela y ab intenció.*)
Es un travallet molt fi
y d' un merit no comú.

RAM. (*Ab intenció també á Remi.*)
Te l' ha brodada per tú.

MIQ. Pus sembla feta per mi:
te las mevas inicials
M R y ben brodadas;
estan molt ben acabadas
aquestas flors ¡y que iguals! (*Marta enrahona ab Remi mentres dura la escena.*)

ESCENA XV.

LOS MATEIXOS *y* GERVASI *duhent una carta.*

GER. La carta.

RAM. (*Ab alegria.*) La qu' espero.

MIQ. No perdém la confiansa.
Es la carta!

RAM. (*Mirant los sellos.*) Si, de Fransa.

ESCENA XVI.

LOS MATEIXOS *menys* GERVASI.

RAM. (*Obrintla.*) La mateixa.

MIQ. Desespero
de poder lograr...

RAM (*Cayent sobre 'l sofá.*) Deu mèu!

MAR. (*Correnthi.*) Que hi ha?

REM. La casa ha quebrat,
tot ho he perdut!

MIQ. (*Ap.*) He guanyat
Ara si que 'l joch es meu.
(*Marta estará ab lo seu pare, Remi al darrera del sofá de cara á Marta de modo que puga veure lo que passi entre Marta y Miquel, Ramon no véu res perque lo mateix cos de sa filla li 'n priva.*)

MIQ. (*A Marta ab veu baixa ensenyantli la petaca que encar tè entre mans.*)
¿Me la quedo?... 'L pagarè
tinch aquí (*La butxaca.*) si 'm dius que no.

RAM. Y ¿perqué he travallat jo
tants anys?

REMI. Y com ha de sé!
Consolis.

RAM. No hi ha ventura.
per mi. ¿Sabs lo que m' espera?

REMI. Y ara ¿perqué 's desespera?

MIQ. (*A Marta id.*) Digam que *sí*, criatura.
si tardas no hi haurà adop.

REMI. (*Adonantse de que enrahonan.*)
¿Que li diu? Tota esgroguida
la veig...

MAR. (*Ap. á Miq.*) No! No! (*Prenentli la petaca.*)

MIQ. (*A Marta trayentse 'l pagaré.*) Deseguida
la petaca ó dono 'l cop.
(*Marta li allarga la petaca, llavors Remi no podentse aguantar s' hi acosta.*)

REMI. (*A Mar.*) No l' has brodada per mí?

MAR. (*Cayent sentada al costat de son pare.*)
Deu meu! Senyor, no puch mes.

MIQ. (*Ab ironía á Remi.*) No hi fa res... lo mateis es,
ara n' es meva Remi.

RAM. (*Que ha tornat á llegir la carta.*)
¿Del travall que m' ha quedat?

REMI. (*A Marta ab molta serietat.*)
Senyoreta...

MAR. (*Mig alsantse.*) Remí. (*Eix surt depressa y sens escoltarla, al ser á la porta ensopega ab don Bernat que entra tot atrafagat.*)

ER. (*Ensopegant.*) Y ara!
Hont va. (*Se queda mirantsel tot parat fent un un ademan de qué 'l compadeix.*)

MAR. Aixis salvo al pare.

BER. (*A Miquel que se li acosta.*)
Lo primer acte xiulat!

FI DEL PRIMER ACTE.

ACTE SEGON.

La mateixa decoració del primer acte.

ESCENA I.

DON RAMON, GERVASI.

RAM. ¿Hi has anat?
GER. Si senyor.
RAM. Y ¿qué t' ha dit?
GER. Que vindria
ara mateix...
RAM. ¿Quina hora es?
GER. Las deu.
RAM. Y respon ¿ma filla
no 't fa anar á un altra banda?
GER. Senyor...
RAM. Respon desseguida.
GER. Es un secret...
RAM. Jo t' ho mano.
GER. Es qu' ella...
RAM. Encara 'm replicas?
GER. Com que...
RAM. Vull saberho tot.
GER. Com que l' he vista tan trista
m' ha condolgut, puch jurarlhi
que jo anarhi no volia
donchs se que vosté s' enfada
y 'm repta després, si arriba
á saber que sos recados

d' amagat porto.... No 'hu diga
que jo l' hi he dit. (*Mirá al seu entorn.*)

MAR. Se m' acaba
la paciencia.

GER. M' envia
á casa de son promés

RAM. Y ¿'l recado?

GER. Es perque vinga.

RAM. ¿Y no t' ha dat un paper?

GER. No senyor.

RAM. Fora mentidas.

GER. No senyor.

MAR. (*Prenentli la gorra y trayentli de entremig del dessuador una carta que hi está mal amagada.*)
¿Y aquesta carta
que dus aquí?

GER. (*Ap.*) ¡Malehida!

RAM. Vesten y calla.

GER. (*Allargant la ma pera que li torni la carta.*)
Y si ella
me 'n pregunta?

RAM. Res, esquiva
trobarla.

GER. Es que 'm cercará.

MAR. Que callis; ja m' amohinas.
(*Li signa que se 'n vaja: Gervasi surt.*)

ESCENA II.

RAMON, *obrint la carta.*

Llegimla y aixís sabrem
que li diu. Ella está trista.
Si sabrá... ¡Cá! no pot esser;
may n' hi parlat... Está escríta
depressa... ¡Y tè mala lletra!
¿Vejam si podré llegirla?
(*Llegint.*) «Remí: ahí te 'n vas anar
»ab l' ánima atravesada
»de dolor, desapiadada
»ab tú, Remí, 'm vaig mostrar.
»Jo 'u feya per lo meu pare,
»no per tú, que n' ets ma vida.
»Vina, vina, y desseguida
»ho sabrás tot. Jo ni ara
»ni may te podré oblidar!
»Ja vaig esmenar lo fet.

»Perdònam, que va ser fet
»per á mon pare salvar!» (*Reflexionant.*)
No hu entench! Mes ara hi caich,
sí... aixó en certa part m' explica
per qué plorava ahí la nit.
¿Ho sabrá?... Mes qui li hauria
contat res... Ca, no pot ser!...
¿Es á dir que hi ha renyinas?
¿Es á dir qu' ell se n' ha anat?
Sí, convè, convè qu' ell vinga. (*Clou la carta.*)
Gervasi! (*Cridant.*)

ESCENA III.

RAMON, GERVASI.

RAM. (*Li dona.*) 'M dús esta carta
á n' aquí va dirigida.

GER. Sa germana en eix moment
ha arribat... ¿li dich que vinga?
(*Ramon fa que sí ab lo cap, Gervasi ix pèl fons.*)

ESCENA IV.

RAMON Y SOFIA.

SOF. ¡Ola, Ramon! Feya dias
que no t' havia parlat.

RAM. Jo també y fins m' ha estranyat
que vinguesses...

SOF. Si m' envias
á cercar, que tinch de fer.

RAM. Volia dir, tan depressa.

SOF. (*Sentantse.*) ¿Qué vols? Perque porto pressa
y á casa hi ha 'l perruquer
que m' espera.

RAM. Mira, filla,
perque 'm convè 't faig venir.

SOF. (*Impacient.*) Bè, bè y que 'm tens que dir?

RAM. Una cosa molt senzilla.
¿Te recordas de un paper...

SOF. ¿Lo pagaré? Ja ha vensut.
Ara caich perque he vingut!
¿No pots pagarlo potser? (*Ab desagrado.*)

RAM. No puch.

SOF. (*Sorpresa y alegría dissimulada.*)
Ho dius de debó?

RAM. No puch.
SOF. ¿Per qué 'ls demanavas?
RAM. Perque tu jamay paravas
d' oferírmels: perque jo
una filla ne tenia
en brassos de la miseria...
SOF. No parlèm d' aixó.
RAM. Materia
es aquesta...
SOF. Cada dia
que 't trobo te veig plorá'.
¿Qu' erats pobre? Be 'u sè prou...
¿Qué no tenias ni un sou
per comprar un tros de pa?
¿Y be, y qué? Si del travall
te n' haguesses fet ofici,
de segú algun benefici
t' haguera tocat. Al ball
te trobas es cert... Mes xich,
y qué vols que fassá?... Res:
te 'ls vaig deixar á interés.
¡Y quin interés mes xich!
Ara jo ja n' he fet paga,
y 'ls vull.
RAM. Y no 'ls puch donar,
y cansat de travallar,
d' un travall que al cos estraga,
te vinch á dir si voldrias
esperarte sols un mes;
te 'ls tornarè... ab l' interés
de tots aquests demès dias.
SOF. (*Ab ironía.*) Es á dir que una travalla
pera ferse un capital
y un altre qu' ho sab se 'n val
per viure com un rey.
RAM. ¡Calla!
SOF. Es á dir, que una s' está
de certas cosas...
RAM. ¡Dèu meu!
SOF. Mentres qu' ab lo que no es seu
ell lo rich en lo mon fa? (*Mirant la salá.*)
Si en lloch de tan guarniment,
y cadiras tapissadas
ne tinguesses de embogadas;
si en lloch de rebre la gent
en una bona antesaia
donante to d' home rich

tinguesses un quarto xich,
y tot lo mes una sala,
no pagant tan de lloguer
ni gastant tant de boato,
no tindrias eix mal rato
que 't dona 'l torná' 'l diner.
Tothom deu fè 'l que faig jo
pendre ben justa la mida
y ferhi cabre sa vida
tant si pateix com si no.
¿Que 't pensas que no 'm plauria
darme vida de primpcesa?
Mes al pensá' en la vellesa
fins avara 'm tornaria.

RAM. Germana, al qui ne té set
no li ensenyis aiga, si,
tú li tens de pendre així
que va á beure. Parat, fret
he escoltat lo que m' has dit!
¿Jo luxo? ¿Jo bona vida?
¡Senyor, me sembla mentida
ab tot y que ho he sentit!
¿Boato en las cosas mevas? (*Sarcasme.*)
¿Cadiras entapisadas?
(*Ab un cop d' heroica amargura arrancant la camisa de una de las cadiras que será ja vella y espellifada.*)
¿Las veus ara despulladas?
¿Son com aqueixas las tevas?
Guarniments y antesalas,
quartos de rebre... ¿y qué mes?
Lo teu estable prou es
mes gran qu' aquestas tres salas.
(*Signant á la esquerra.*) Allí ma filla,
(*Signant á la dreta.*) Aquí jo.
Assí un quarto per despaig.
A l' hora qu' al llit me 'n vaig
tú ja has fet lo primer só.
Ma filla... ¡Si ha travallat
per fora casa!... Be ho sè.
Aquest mocador potsè' (*Mig agafantli 'l mocador que du á las mans.*)
per ella haurá estat brodat.
Tot un criat ne tinch ara!
Mes n' es un vell que 'm portava
á bras quan jo ab tú jugava
á casa del nostre pare.
Eix vell va trucar un dia

y 'm digué: «Bon senyoret
»jo ja so bon tros vellet,
»si recullirme volia?»
Jo li vaig dir ço mateix:
«Ma germana si ho fará
»que ho pot fer» y 'm contestá:
«Sa germana no 'm coneix.»
Eram dos, vaig pensar tres
també nos la passarém,
y travallant ho passém. (*Venitli á la memoria lo de sa germana.*)
¡Es dir no, ab tos diners!

SOF. Ja dura massa eix sermó.

RAM. ¿Y tas paraulas no duran?
Totas ellas se m' aturan
aquí (*cor.*) y no se 'n van no.

SOF. Be, ja ho saps avuy termina
lo plasso... fins á las tres...

RAM. Germana... ja no tinch res!
No puch...

SOF. (*Cambiant de tó.*) ¿No veus? S' amohina
ton cervell... y per aixó
no pensas lo que interessa.
Fes memoria... Porto pressa
y aviat tinch d' anarmen jo.
Recórdat...

RAM. (*Rumiant.*) ¿De qué? ¡Deu meu!

SOF. De lo que 't vaig dir ja un dia.

RAM. No hi caich.

SOF. (*Signa lo quarto de Marta.*) Si ella volia
aqueix diner fora teu.

RAM. (*Ab enerjia.*) Ah!... jamay.

SOF. De ton dolor
ets tu causa!

RAM. Ella es felis,
ella estima y es precis
conservarli aquest amor.
Ell es jove, potsè' un dia,
ab lo talent que ne tè,
lo que jo no he sabut fe',
ell ho fassa. Ma alegría
será lo véurels johí'
y estar contents de sa sort.
Te de ser tan bona mort
la d' un pare qu' obri aixi!

SOF. Mes en Miquel li dará
lo qu' en Remi no pot darli.

RAM. Tambè 'n Remi pot donarli
lo qu' en Miquel may tindrá.

SOF. Posició? fortuna? or?
un lloch en la societat?

RAM. Algo encara mes sagrat,
lo que ton fill no tè, cor.

SOF. (*Ab fredor.*) A las tres vindrá 'l notari.

RAM. Que vinga.

SOF. Per tu he fet jo,
lo qu' he pogut. Has dit *no*
y 'l diner m' es necessari.

RAM. (*Ab passió.*) ¿Mes no véus tu que ella 'l vol?
¿No véus tu qu' ella d' ell viu?
¿Perqué hem d' esbullá' aquest niu
de ilusions y raigs de sol?
Travallant dinè' he guanyat:
eixa suma la esperava
ahi, rébrela contava;
mes germana m' han robat.
La caixa en que jo 'l tenia
n' ha fet quiebra...

SOF. Ja en Miquel
me ho ha dit...

RAM. Ara es un cel
son amor...

SOF. Sia 'l que sia:
t' ho he dit ja ara per ara. (*Acostanselhi avansa d' anarsen, ab molta intenciò.*)
Lo meu fill per ella 's mor.

RAM. Jo no vull forsar son cor
me la estimo massa encara.

SOF. Pus á las tres ne vindrá...
y ja será tart llavoras.

RAM. Encara hi faltan cinch horas
Déu ab mitja 'm pot salvá.

SOF. Adeu.

ESCENA V.

LOS MATEIXOS Y BERNAT *qu' entra depressa ab un diari á la má.*

BER. Llegeixi Ramon. (*Adonantse de Sofía.*)
Oh! senyora! (*Saluda y se la mira molt fixo mentres ella se 'n vá.*)

RAM. (*Capficat.*) Y que faig ara!

ESCENA VI.

RAMON Y BERNAT.

BER. (*Rumiant.*) Eix posat!... Aqueixa cara!
Jo l' he vista y no sè ahont.
(*A Ramon.*) Escolti... aqueixa senyora
qui es?
RAMI. No l' ha coneguda?
BER. Prou la conech... Si m' ajuda
un xich la memoria y fora
veurá... li vaig á contá'
d' ella una molt llarga historia;
com que tinch tanta memoria,
(*pèl cap.*) lo que hi entra no se 'n va.
Jo tenia un bon amich,
vint y tres anys fa d' aixó'
que ab una, de bo y millò
se vá enredá'... ell era rich.
No se pas... no... ahont va se
que un dia 'm crida, m' atura
y 'm diu: «una criatura
«eixa nit te donarè.»
«Li cercarás una dida,
»que estiga be cuydarás;
»tu te n' encarregarás
»de que tinga bona vida.»
Jo sempre hi estat com ara
amich de fer un servey,
y no hi va haver pas remey
ho vaig fer, Ramon, encara
qu' á vritat di' 'm repugnava
fe' aquest paper desayrat;
mes com era l' amistat
la qu' á mi m' ho demanava! (*Pausa.*)
Ço va passá' á Mataró
lo noy lo vaig dú' á Canet.
Era un noy blanch com la llet
y fresch com un robelló.
Fins á tres anys me 'n cuydí;
li dich que 'm dava alegría
lo veure com ja venia
tot caminant cap á mi.
Ab un altre xich com ell
que la dida ne criava
tot lo dia ell hi jugava,

estava grassot, bermell.
Al cap dels tres anys l' amich
me diguè: «noy m' he casat
«ab això he determinat
»endurmen á casa 'l xich.
»Martxo lluny al estranger
»ab la que ja es ma senyora.»
Y li so franch... jo alhora
qui era ella volguí saber,
y mort ja d' impaciencia
lo vaig aná' á acompanyar
quan fou hora de martxar
fins dins de la diligencia.
Ella duya 'l vel tirat,
y n' era un vel tan espés
qu', á fé, no se 'n veya res
de sa cara. Jo posat
estava á no dirli «adeu»
fins á véureli la cara.
Estavam parlant encara
de cosas d' un parent seu,
quan tot de prompte un cavall
renilla y quasi 's desboca.
Ella llavoras 's aboca
per guaytá á fora, fa un «ay!»
se 'ns desmayá, 'l seu marit
per retornarla alsa 'l vel..,
y llavors vaig veure 'l cel
sens cap núvol. Lo que he dit
es cert, y la que se 'n va
es aquella.

RAM. Es ma germana.

BER. Sa gemá... Es un tarambana. (*Desconcertat.*)
vosté de mi 's vol burlá'.

RAM. Es la mare d' en Miquel.

BER. Li es fill?

RAM. Si.

BER. ¿Si? Pus miri
es estrany nos' hi retiri;
sent xich tenia ulls de cel,
una boca de pinyó,
un nas fi y puntxegudet;
ara me 'l te molt mal fet,
te uns ulls mes negres que jo.

RAM. Ell mateix.

BER. Estrany se 'm fa!
(*Desplegant lo diari que te entre mans.*)

¿Ha llegit avuy lo diari?

RAM. No.

BER. Li porto, es necèssari
que ho fassi. Vaya! Esta clá!
Miri que diuhen aquí
de la comèdia estrenada.
Ja ho vaig dir va ser xiulada.
Pobre autor! Pobre Remi! (*Llegint.*)
«Del drama qu' ahí la gent
»va veure en lo Principal,
»dirém que ni tàn sols val
»lo que un sainete dolent.
»Poca naturalitat,
»escenas mal preparadas,
»falsas, tontas ó pesadas,
»gens d' originalitat.
»En fi, parlarem mes clar,
»dirém que 'l públich fou just,
»y que xiulava de gust
»quan lo drama 's va acabar.
»*Quim Moerléu.*» Nom estranger.

RAM. Y aixó es veritat?

BER. Es clar
si jo vaig sentir xiular
dès d' afora del carrer.

RAM. ¡Mes si era un drama...

BER. Li estranya?
N' hi vist xiular de millors.
Ja se sab los bons autors
son mal rebuts en Espanya.

RAM. No n' hi havia prou ab mi
qu' ell també... no hi ha esperansa!
Aixó será una venjansa;
voldrán mal á n' en Remi.

BER. No li dich que vaig anarhi,
que xiulavan.

ESCENA VII.

LOS MATEIXOS Y MARTA *que surt de l' esquerra.*

BER. (*Veyentla.*) ¿Ja es llevada?

MAR. (*Que ha sentit sas darreras paraulas.*)
¿Es dir que va ser xiulada?

BER. (*Allargantli 'l diari.*) Aixis ho diu 'l diari.

RAM. (*A Bernat.*) ¿Perque li dona?

BER. (*A Ramon.*) Ja está.

Me sab greu... bè... no hi pensava...
Si ja no me 'n recordava
de que s' hi haguès de casar.
Y es estrany... perque m' record'
fins del...

RAM. Ditxosa memoria.
Es una viventa historia.
Vingui que 'm fará un favor.
(*Se 'n van per la dreta.*)

ESCENA VIII.

MARTA *que estará llegint lo diari al raparar qu' es sola s' alsa y trayent lo cap per la porta del fons crida.*)

MAR. Gervasi.
GER. Que? Ja sò aquí.
MAR. L' has vist.
GER. Si.
MAR. Vindrá.
GER. No 'u sè
MAR. No t' ha donat cap papé'
GER. Paper?... no...
MAR. Pobre de mi!
¿L' ha llegida?
GER. Ab afició.
MAR. Qu' has reparat en sa cara,
respon?
GER. Res.
MAR. ¿Res? Ay! si ara
ja no 'm porta estimació!
Es á dir que ni tenia
per mi res... ni la esperansa
de poderl' veure?...
GER. S' atansa
l' hora en qu' ell vindre solia.
Potser vindrá.
MAR. (*Escoltant.*) M' ha semblat
sentir... potser...
GER. Deu ho fés!
(*Se sent trucar.*)
MAR. Trucan.
GER. Corro: potsé ho es.
MAR. Lo bon Deu m' haurá escoltat. (*Surt Gervasi.*)

ESCENA IX.

MARTA Y MIQUEL.

MAR. Tu!
MIQ. Si, jo. Y perque reculas?
¿Per ventura por jo 't faig?
MAR. Y encara tornas despres
de lo qu' á nit vá passar?
MIG. M' he cregut que tal vegada
tu t' haurias repensat.
MAR. T' enganyas.
MIQ. ¿Vols dir, cusina,
que m' enganyo?
MAR. Y tant, y tant,
que, succeheixi 'l que vulla,
d' ell ó ningú.
MIQ. Disbarat!
Y ton pare?
MAR. Calla! calla!
Jo no 't podria estimar
y casada ab tu seria
de la mort avans d' un any.
MIQ. No 'm coneixes prou encara.
MAR. Per ma desgracia.
MIQ. Qui sab!
Be, be, t' hi repensas... Mira
fins á las tres temps hi ha.

ESCENA X.

LOS MATEIXOS Y REMI *que entra y al veure á Miquel se n' hi va tot dret.*

REMI. (*A Miquel.*) A propósit?
MAR. (*Com volentse disculpar.*) Remi...
REMI. (*A Marta.*) Espera
ab lo senyó haig de parlar (*A Miquel ensenyanth un diari que 's treu de la butxaca.*)
primer. ¿No es un redactor
d' aquest diari?
MIQ. (*Mirant lo titol.*) Cabal.
REMI. Donchs vosté deurá coneixe
als que hi escriuhen?
MIQ. M' apar
que si.

REMI. Que si?... Pus llavors
esper' que vosté 'm dirá
qui ha surgit tanta mentida
aquí. (*Senyalant un indret del diari.*)

MIQ. (*Mirant la firma.*) Jo no 'l conech pas.
(*Escusantse.*) Será un amich d' un dels altres.

REMI. No hi ha amichs y parlem clars.
O 'm diu qui es, ó si vol
vosté en un bon lloch quedar
me donará sa paraula
de publicarhi demá
firmat per la redacció
ó per vosté si li plau,
un escrit que á tothom diga
d' aixó la pura vritat.
Lo drama fou aplaudit.

MIQ. Be, ho crech... mes es un cas
aquest per mi compromés;
es un mal paper jugar...

REMI. Es dir que per dir mentidas
de plomas no 'n faltan may,
ni tampoch falta paper
per poderlas estampar?
Es dir que l' insult pot corre
y no 'n pot fer la vritat?
Llavors casi 'm fará creure
que los diaris se fan
no pas per fé un be al pais
sino per menjarhi 'l pa.
Llavors casi 'm fará creure
que es un negoci que val
fe' un prospecte de mentidas
ab un bon nom disfressat:
un pich obertas las portas
á la vilesa, al engany,
no 'n faltarán de mentidas
¡hi ha tant de llot aqui baix!
Vostés de bon grat las prenen,
las publican, no de franch,
se déu pesar la mentida
y com mes pesa ¿eh? mes val.
Y á las honras motejadas,
y á noms per sempre tacats,
com que no pagan, vostés
ni 'ls escoltan, ni 'n fan cas.
Responguim ¿aquesta infamia
à ne quin preu li han pagat?

(*Baix.*) O 'm diu qui es, ó aquest vespre
alli hont lo trobi, de pla
li farè dir...

MIQ. (*Calma.*) ¿No du firma?

REMI. Firma eh?... Nom soposat.
(*Com venintli una idea.*)
Mes jo he vist y no se ahont
aquesta firma...

MAR. (*Que, mentres haura estat enrahonant Remi ab Miquel, haurá pres lo diari que D. Bernat haurá deixat sobre la taula y com cercant alguna cosa estará fullegant un album, allargant l' album obert á Remi.*)
Aquí está.

REMI. (*Que no hi cau.*) ¿Qué?

MAR. La firma.

REMI. (*Prenentli l' album.*) Sí, sí, «Quim Moerléu». (*Cortejantlo ab lo diari.*)
Just! igual! igual!
Al últim sabrem qui es.
(*A Marta.*) ¿Qui escrigué aquest romans?

MAR. No 'u sé... me 'l vaig trobá' escrit
sens saber qui 'l va posar...

MIQ. (*Ap.*) Si 's descobreix me lluheixo.

REMI. Ço un anagrama será.
(*Ab frebriu ansietat y prenent una ploma comensa á escriure en la taula del mig.*)

MIQ. (*Ap.*) Estich per anarmen...

ESCENA XI.

Los MATEIXOS y BERNAT *que surt de la dreta tot atrafegat.*

BER. (*Vèyent á Miguel.*) ¡Ola!

MIQ. (*Parantlo.*) ¿Hont va tan atrafegat?

BER. (*Morintse de ganas de dirho.*)
No 'u puch dir... n' es un secret.

MIQ. ¿No 's pot pas saber?

BER. No pas.

MIQ. (*Ap.*) Aquest home ó molt m' enganyo
ó 'n porta alguna de cap.

BER. (*Ap.*) Francament m' han dit no 'u digas
y 'm fa patir lo callar.
(*Alt.*) Jo me 'n vaig. (*A Marta.*)
Lo pare 't crida.
(*Marta surt per la dreta.*)

ESCENA XII.

Los mateixos *menos* MARTA.

BER. (*Anantsen, á Miquel.*) ¿Ve?
MIQ. (*Disposantse á eixir.*) Vinch.
REMI. (*Girantse y deturantlo.*) No: s' esperará.
MIQ. Duch pressa.
REMI. Jo mes encara.
BER. Bah, bah, me 'n vaig que faig tart.
REMI. (*Acabant.*) Ara!... al últim... si, es aixó.
BER. (*Ab curiositat.*) ¿Qué?
REMI. Que ja l' he trobat.
BER. (*Acostantshi mes per vevre 'l paper.*)
¿Que cercava un geroglifich?
REMI. (*Amagant lo paper.*) Sí.
BER. (*Veyent que no pot veureho.*) Pássiho bè.
(*Surt pel fons.*)

ESCENA XIII.

MIQUEL y REMI.

REMI. (*Alsantse mirant lo paper y acostantse á Miquel.*)
Ja está en clar
lo nom del qu' ha escrit aixó. (*Diari.*)
MIQ. (*Ap.*) Malehit! (*Alt.*) ¿Y vosté 'l sab?
REMI. Saberho jo be m' ho penso; (*Molta calma.*)
com vosté, si fa ó no fa.
No vol dir mes que Miquel...
MIQ. Potser s' haurá equivocat.
REMI. Romeu, tornant cada lletra
al lloch en que deu estar.
MIQ. Es á dir que... (*Volent dir: «tú sospitas de mi.*)
REMI. Ho endevina.
MIQ. Li dich; s' enganya; va errat.
REMI. Donchs demá vosté desfassiho
y estarém los dos en pau.
MIQ. No pot ser.
REMI. (*Calma.*) Res; mes llavors
jo 'u vull deixar arreglat...
MIQ. ¿Com?
REMI. D' una sola manera...
MIQ. Ja 'l comprench. Vosté está baix
y jo massa alt per admétreho;
jo tinch mare y no vull pas

esposarla á un gros trastorn
per un autoret cremat.
Si creu que li ha de valer
l' haver viscut com germans
quan á casa de sa mare,
ma dida, m' hi van criar,
s' enganya. ¡Ahont va!

REMI. ¡Miquel!

MIQ. Acostumat á tractar
ab pagessos y...

REMI. (*Ab rabia detinguda.*) ¿Accepta?

MIQ. No acepto...

REMI. ¿No?
(*Al moment en que li va á dar un revés.*)

ESCENA XIV.

Los MATEIXOS y MARTA *ix de la dreta.*

MAR. ¿Mes que hi ha?

REMI. (*Calma.*) Res... quasi res... tonterías.
Ara estavam disputant.
Y ¿may dirias de qué?
Al saberho te 'n riurás,
sobre modas... (*Trayentse una targeta de un llibre de memorias.*) ¿Veus això?
Es una targeta...

MAR. ¡Ja!

REMI. Jo las duch blancas del tall
y 'l senyor diu que la moda
exigeix lo tall daurat.
Jo qu' en modas no m' hi fico,
si no en lo que mes be fa,
li dich que mes elegantas
son las mevas... ja veurás.
(*A Miquel.*) Permétim... Dónguimen una.
(*Miquel se veu obligat á donarli.*)
Compara. (*Ensenyant las dos tarjetas á Marta.*)
¿Las veus?... ¿Está
millor la meva ó la seva?

MAR. Las dos...

REMI. Vamos la vritat?

MAR. La teva ne fa mes serio;
mes això no vol dir pas
que...

REMI. ¿Ho sent? (*Li torna una targeta, pero n' es una de seua la que li dá.*)

MIQ. (*Ap. mirant la targeta.*) ¡La seua m' ha dat!
REMI. (*Ap. á Miquel y depressa.*) Ja estèm entesos.
MIQ. (*Baix.*) Es que
aquesta Remí no es pas...
REMI. (*Rehussant admétrela.*)
N' es la seua, oh! si, no 'n dupti,
ja se la pot ben quedar.
Fins porta la direcció
de la casa... (*Ap. á Miquel.*) Si per cas
no se la queda, li jurho
que se n' arrepentirá.
(*Alt.*) Y ara permetim, Miquel,
á solas tinch de parlar...
perdoni... (*Despedintlo.*)
MIQ. (*Tot anantsen á Marta.*) Fins á las tres
encara hi ha temps.
REMI. ¿Se 'n va? (*Esperantlo á vora la porta, veyent que l' altre vacila, tot fent compliments lo va acompanyanl fins á la porta.*)
Servidor... Tinga 'l sombrero.
MIQ. Marta... adeu.
REMI. (*Mirantsel l' acompanya fins á la porta. Tot baixan al prosceni ab conviceió y ap.*) Acceptará.

ESCENA XV.

REMI Y MARTA.

REMI. Ara ja á solas estém
y ningú 'ns destorbará
voste m' ha enviat á cercá'
¿no es cert?
MAR. Sí.
REMI. Pus comensém.
La escolto per correspondre
á son desig.
MAR. Mes Remí
y ¿per qué 'm parlas així?
REMI. Vinch á escoltar no á respondre.
MAR. ¡Deu meu! Jo no puch parlar
si 'm guaytas d' esta manera.
REMI. Miris que tinch qui m' espera
y perdem lo temps en va.
MAR. A tos ulls jo só culpable,
be 'u se: mes tot es mentida.
De tot ja estich penedida.
Lo meu fet es perdonable.

Tú, ahí, ple d' amor venias
y, ja ho sé, al esser aquí
te vaig dir ¡pobre de mí!
lo que tú no 't mereixias.
Mes ¡ay! quan de tal ofesa
la causa sápias... segú
jo tornaré á ser per tú
ta estimada y ta promesa.
Aquest qu' ha sortit d' aquí
y que Miquel s' anomena,
(encara que 't donga pena
t' ho tinch de contar Remí,)
estima á una y jo so.
Ja feya temps que ho savia;
mes sempre, Remí, fugia
de parlá' ab ell la ocasió. (*Pausa.*)
Segons sembla, lo meu pare,
ell m' ho ha dit, será vritat,
una grossa cantitat
va enmatllevar á sa mare,
y com eix no pot vuy dia
tornarli 'l que deu... ahí
¿sabs tú lo qu' ell me va di'?

RAMI. Quasi ho endevinaria.

MAR. «Si tú me donas paraula
»de casament jo condono
»aixó al teu pare... perdono
»lo deute.» De cert, no es faula,
vaig duptar; mes al saber
qu' era cert lo que 'm contava,
encar que mon cor matava,
lo que vas veure vaig fer;
tú te 'm vas acostá' á l' hora
y al dirme per sempre «adeu,»
lo que va partí' 'l cor meu
ningú ho sab. Quan vas ser fora,
perduda ja la esperansa
y no tenint forsa jo
per pérdret... vaig dir que no
y ell va cumplir sa venjansa.
Un papè' al pare mostrá
y aqueix papè' es s' agonía.
Fins á las tres d' avuy dia
te temps... Si no 'ls pot pagar
al carré irem tal vegada!
Ara ja ho saps tot, Remí.
¿Com haig d' obrar ¡ay de mí!

com á filla ó namorada?
REMI. ¿Si es cert?...
MAR. No 'u duptis, t' ho juro.
¿Me tornas l' amor?
REMI. Y 'l cor.
Ets digna de millor sort
de la que tens. T' ho asseguro,
Si semblant acció n' has fet
per mí, may pagartho puch:
inmens es l' amor que 't duch;
mes lo teu es mes perfet.
¿Sabs quant puja 'l qu' ha de da'?
MAR. No 'u se.
REMI. Si sabé' 's podia
lo qu' es, potsè' 'l salvaria.
Tinch un que me 'ls deixará.
MAR. ¿De veras?... ¿Confías?
REMI. Sí.
MAR. Ell t' estima molt...
REMI. Ja ho sé.
Estich resolt per ell fè'
lo que may he fet per mí.
MAR. Jo tot avuy que reparo
que don Bernat ne va y ve.
REMI. Deu corre per eix quefè'.
MAR. Y no deu poder trobarho
lo que cerca.
REMI. Vaja un cor
tan bo com ne tè ta tia.
MAR. Es qu' ella vol que jo sía
sa jove y com que la sort
li permet ferns la forsosa,
en lloch del plasso allargar
fins que fos possible dar
eixa suma quantiosa,
ne déu dir: «ó 'l que vull jo
ó lo diner.» ¡Pobre pare!
Y pensar que 'l pobre encare
res m' ha dit de tot axó.
REMI. Miquel no t' ayma, es mentida,
es un perdut, un tronera;
hi ha un gros misteri al darrera
d' aqueixa passiò fingida.

ESCENA XVI.

LOS MATEIXOS *y* DON BERNAT, *entra pel fons.*

MAR. (*Ap. á Remí.*) Aquí tens á don Bernat.
REMI. (*Ap. á Marta.*) Si 'ns digués!
MAR. (*Ap. á Remí.*) Es un xarraire.
Cantará.
REMI. (*Detenintlo.*) ¿Ahont va tan depressa?
BER. Es assumpto de importancia.
REMI. Es un secret.
BER. Sí senyor.
REMI. ¿No se 'n pot saber paraula?
BER. No senyor.
REMI. ¿De veras?
BER. ¡Ca!
ma boca n' es una caixa
tancada ab pany y candado
quan se 'm fa una confiansa.
REMI. (*Ap.*) Tot ho sab.
BER. (*Ap.*) No 'm tentarás.
(*Alt.*) Y home ve be; 'm descuidava
de parlarnhi... ¿L' ha llegit?
REM. ¿Lo que?
BER. Lo que? Lo diari.
Lo que 'n diu de la comedia.
A fe! Las hi cantan claras.
Hi ha cosas que son mentida;
mes de vritats n' hi ha unas quantas.
REMI. ¿Veritats? ¿Quinas?
BER. Alló
de que ne va ser xiulada.
REMI. Xiulada!
BER. Sí, sí senyor.
Jo vaig sentir com xiulavan.
REMI. ¿Vosté ho sentí?
BER. Vamos, no.
REMI. Don Bernat vosté s' enganya.
Si 'm van cridar per tres voltas
ó quatre ó cinch á las taulas.
Si va sortir com jo may
podia esperá'... ¿Hont estava
que va sentir los xiulets?
BER. Jo hi era.
REMI. ¿En silló s' estava?
BER. No.

REMI. ¿En lluneta?
BER. No.
REMI. ¿En un palco?
BER. No.
REMI. ¿Al passillo? ¿Hont era? Parli;
canti clar que ja m' enuja.
¿estava á dins del teatre?
BER. Francament... no hi era á dins;
mes m' ho va dí un que hi entrava
REMI. Pus no enrahoni á llavoras
jamay per boca dels altres,
sino vol ferse pregó
de mentidas y de infamias.
BER. Pero si á mi m' ho van dir
y á mes ho porta 'l diari.
REMI. No tornará á dirho mes,
jo n' hi responch.
BER. Pus m' agrada
aixó d' omplir de mentidas
ratllas, ratllas y mes ratllas.
Y está clar, un tot s' ho créu
y fins sembla que á un li passa,
y diu qu' ho ha vist... y 's troba
fent uns papers.
REMI. Per ço calla
tothom que s' estima un xich
y no entent de lo que s' parla.
De malas llengas n' hi ha
de ignocentas y malvadas:
qui fa 'l mal es qui l' inventa
mes tambè 'n fa qui l' escampa.
BER. Pus quan veji á n' en Miquel
las hi cantarè ben claras.
Jo á n' aquí m' estich parlant
y faig falta á un altra banda.
REMI. (*Detenintlo.*) Y encara no 'ns ha pas dit
d' hont ve..,
BER. ¿Ja hi torném?
REMI. ¿S' enfada?
Aném! Y si li conech!...
Si ja no pot aguantarsho.
MAR. (*Ap.*) Fesli dir.
REMI. Digui 'd hont ve?
BER. ¿D' hont vinch? De lluny: de una casa.
(*Ap.*) fins aquí no faig cap mal.
no dich pas de quina banda.
RAMI. ¿Y que hi anat á cercar?

BER. No puch dirho.
REM. Vaja, plaga,
naltres son de la familia,
y entre 'ls dos, en confiansa.
BER. Es que. .
REM. Ningú dirá res.
BER. Oh ja ho crech! Vosté m' agrada!
¿que 's pensa que 's pot dir tot?
REM. Si 'n dich res... ni aixi (*signan una punta de*
que 'm matin. [*dit.*)
MAR. Vaja díguiho. ¿Si endevino
m' ho dirá?
BER. (*Ap.*) No pot taxarsem
de xarraire si ella ho diu
de primer. (*Alt.*) Veurèm.
MAR. Lo pare
l' ha enviat.
BER. Cert.
BER. Per negocis...
MAR. Que corren pressa.
BER. Sabs massa
per ser tant jove.
MAR. Endevino?
REMI. Tothom ho sab.
BER. Vaja un altre.
Pus si ho sab, ¿perque pregunta?
Don Ramon está esperantme.
REMI. Si ha sortit.
BER. Com! ¿Es fora?
REMI. Sí.
MAR. Sí.
BER. L' esperarè.
REMI (*Donanth.*) Vaja,
un cigarret y nos conta
d' hont ve.
BER. (*Ap.*) Si casi ja ho saben,
cantantho no faig cap mal.
REMI. ¿Es questió de dinerons?
¿Una lletra?
BER. ¿Que ho sab, plaga?
REMI. Si y á las tres ¿no es vritat?...
BER. Donchs si ho sab, en confiansa.
Jo corro per cercar quartos
perque ell puga fer la paga.
Vinch de dos casas ó tres,
y...
MAR. ¿Que?

BER. No n' hi per ara.
De modo que vinch á dirli
Don Ramon quartos *non haveo*.
REMI. Y son molts?
BER. Ca! tres cents duros:
son pochs, mes costa 'l trobarlos.
Fins á casa de don Félix
he anat.
REMI. Del qu' está á la plassa?
BER. Al cantó?
REMI. Sí.
BER. Si senyor,
y tambè porta tancada.
REMI. (*Ap.*) Deu meu! *(Ap. á Mar.)* Al prometret jo
que te 'l salvaria, Marta
contava ab aquest Don Felix. (*Don Bernat se entreté.*)
MAR. Y que fém? No hi ha esperansa?
REMI. Jo no 'n veig. Ja ho sabs t' estimo;
mes si no pot ell pagarho...
BER. (*Apres d' haver mirat al quarto de la dreta.*)
Vosté m' ha enganyat.
REMI. Com! jo?
BER. Don Ramon hi es.
REMI. (*Fent com qui 's sorpren.*) Y ara!
BER. No 'n digan pas res.
REMI. Criatura!
no sabrá re per nosaltres. (*Don Bernat surt dreta.*)

ESCENA XVII.

REMI *y* MARTA.

MAR. ¿Tu no pots salvarlo?
REMI. No.
MAR. Y jo sí!
REMI. Mes si tu 'l salvas
Marta, pensa be que al ferho
ab sa salvació á mi 'm matas.
MAR. M' es pare!
REMI. Pobre criatura!
Qaan mal faig posanthi obstacles.
Miraré si ho puch lograr,
si no puch lográ' 'l que falta,
no vull que per mi pateixi,
de la vergonya salvamlo.
Marta oblidam.

MAR Oh, jamay.
REMI. Y ab l' altre, jo t' ho dich, cásathi.
Adeu! ton pare es primer.
Fins á las tres hi ha esperansa.
MAR. Remi! (*Agafantlo.*)
REMI. No 'm detingas pas
que vola 'l temps... lo temps passa.
MAR. Que Deu t' ajudi! (*Remi se n' va.*)
(*Deixantse caure sobre 'l sofá.*)
Senyor!
Per ell y per mi, ajudáunos!

FI DEL ACTE SEGON.

ACTE TERS.

La mateixa decoració del primer y segon acte.

ESCENA I.

DON RAMON Y DON BERNAT.

BER. ¿Es á dir que no 's consola?
RAM. Com me tinch de consolar
quan ja no 'm queda esperansa.
BER. No 's desesperi ¡qui sab!
RAM. Los amichs que jo volia
mes, l' espatlla han girat
quan he trucat á sa porta,
patint lo que sols Deu sab,
per demanals que m' deixessen
lo que 'm falta!
BER. L' amistat
en aquest temps que corrém
es dificil de trobar.
No tothom que fa una oferta
ni qui una promesa fa
se déu per amich tenir,
per amich se déu contar.
Ni mes que conegut sia
un home ja de mols anys,
se 'l deu creure bon amich
y d' ell un se deu rafiar.
Los qui menos ofereixen
son los amichs mes leals,

qui sempre l' amistat porta
al llavis, qui sempre va
ab oferimeuts, promesas,
paraulas fillas del cap,
no es pas un amich, no, créguibo;
mes qu' amich es un company.

RAM. Es que jo quan ofereixo
de boca y de cor ho faig,
y 'm sembla...

BER. ¿Que no pot ser
que ho fassan altres?

RAM. Es clar.

BER. Jo sento que vosté rebi
aquest cruel desengany
en la present ocasió;
mes créguim m' alegro en part
d' això, perqué aixis vosté
d' hora en avant ne veurá
lo qu' es lo mon. Un ne tè
coneguts perque, esta dar,
no pot menos de tenirlos
si vol viure en societat.
Un va al café, hi enrahona,
hi passeja, y fins s' hi fa:
escolta los seus concells,
mes no 's recorda de cap;
admet las seuas promesas
mes no se 'n rafia may;
los abrassa, 'ls petoneja,
los jura, com ells ho fan,
si may se posan en martxa,
que d' ells se 'n recordará,
y quan ha girat la esquena
y 'ls ha dat, l' *«adeusiau.»*
fa 'l que fan ells, si t' hi vist
no me 'n record.

RAM. L' amistat,
la vera amistat al mon
encara hi es... homes hi ha
que son vertaders amichs...

BER. Vosté no n' ha trobat cap.

RAM. Si, vosté ho es...

BER. Pero jo
no li serveixo pèl cas.
Bè, voluntat prou n' hi porto
mes res mes... (*Com si li vingués una idea á la memoria.*)
Calli, ara hi caich.

Tinch un que 'm déu un gros pico
y si li puch fer donar.

RAM. No 'u fassa.

BER. Com!

RAM. Potsè' 'l pobre,
tambè 'l necessitará.

BER. Si es un dropo! Tot s' ho gasta
en luxo, boato y guants.

RAM. Tambè aixo de mi ne diuhen
y ne van ben enganyats!

BER. Lo qu' es d' aquest jo li jurho
se pot ben assegurar.
Es un... (*Tapantse la boca.*) No 'u vull dir.

RAM. Fa bè.

BER. L' aniré á veure ¡qui sab!
y apres á casa del altre
á preguntar si ha tornat.
(*Mirantse 'l relotge.*)
Son las dos!... Y ben tocadas
con que quasi ja es un quart
de tres.

RAM. Y á las tres...

BER. No hi pensi.
Li dich á fe de Bernat,
O' duré 'l que necessita
ó' no vinch.

RAM. Si, tornará:
necessito qui m' alenti,
jo sol no 'u podrè aguantar.

BER. Be vindrè. (*Ap.*) Jo sol no 'l deixo,
está massa cap-ficat.
(*Mirant al quarto de la esquerra.*)
Si crido... 'm sent. Si sa filla
cap aqui girés lo cap.
Calla, ara guayta. (*Li fa senyas ab un mocador.*)

RAM. (*Mig girantse.*) Pensava
que ja se n' havia anat. (*Sense saber que dir.*)
Es que buscava 'l sombrero.

RAM. Lo sombrero? 'L porta al cap.

BER. Y tè rahò!... So un beneyt. (*En aquest moment Marta ix al llindar de la porta de la esquerra, Bernat li signa ab lo dit son pare.*)
Tornaré avans de un quart. (*Se 'n va.*)

ESCENA II.

RAMON Y MARTA.

(*Ramon sens veure á Marta ab lo front en la má está trist y capficat. Marta se ʻl mira un ratet, apres se hi acosta poch á poch y prenentli lʻ altra má.*)

MAR. Pare, vosté plora?
RAM No.
MAR. (*Y mostranth una llágrima.*)
¿Y aixó?
RAM. Res...
MAR. ¿Perque es així?
¿Perque sʻ amaga de mi?
RAM. Amagarme de tu? Jo? (*Desfentse de sa filla.*)
Assi dins del meu despaig
me ʻn vaig... quan vinga en Remí.
¿me sents? me ho entras á diʻ. (*Ella lʻ observa: ell lʻ abrassa per tranquilisarla.*)
Y si no estich trist. Me ʻn vaig.
(*Surt per la dreta.*)

ESCENA IV.

MARTA, *despres de un ratet de estar muda y mirar fixo á terra.*

No hi ha mes vacilació,
si es necessari fingim.
Estimém al que aborrim,
dem un *si* en lloch de un *no*.

ESCENA V.

MARTA Y SOFIA.

SOF. (*Entrant pel fons.*) ¿Sola?
MAR. (*Sorpresa.*) Vosté!
SOF. Me nʻ alegro.
Oy! desitjava trobarte.
MAR. Y aixó?
SOF. Ja deurás saber
lo que ʻm porta á aquesta casa.
MAR. No.
SOF. No tʻ ha dit?...
MAR. ¿Qui?

SOF. ¿De veras
no te n' ha dit res ton pare?
MAR. Algo 'n sé; mes á mi 'm sembla
que no pot ser lo que passa.
SOF. ¿Que jo mos diners reculli?
Es di' ¿'ls vulga?
MAR. Se m' estranya
que donga aquest pas, vosté
sent del deutor la germana.
SOF. Me reptas!... Filla, quan tingas
com jo compromisos, casa,
criats y fill y modistas,
pensarás com jo pens ara.
MAR. Mes si vosté s' esperès.
SOF. Ca! ca!... Despres, si tardava
be fora pitxor...
MAR. Li sembla:
mon pare, aqui 'l travall mata,
per tornarli, dia y nit
no pararia... y si ara
li tè que dir: «no puch dártels»
li podria di: «aqui 'ls tens»
si molt conve ans d' una anyada.
SOF. Ja ho veig tu fas d' advocat
y d' embolicarho tractas.
MAR. Jo 'l que faig es advertirli
qu' obra mal... sent sa germana:
jo 'l que faig es ferli veure
que, pot ser, está cegada.
SOF. Noya! noya! tots me diuhen
que faig be, tothom alaba
mon pensar...
MAR. Al seu davant,
y del darrera al parlarne
ne dirán...
SOF. ¿Y qui fa cas
del que de darrera 's parla?
MAR. Quan fa soroll la riera
n' es perque baixa molta aiga.
SOF. Sí, si; pus mira si jo
fes cas de tot, te dich Marta
que no hauria prou aurellas
per senti' 'l que de ton pare
se conta...
MAR. ¿Que 's diu?
SOF. Res, res.
MAR. Qui 'n diu mal es un infame.

SOF. Quan fa soroll la riera
es perque molta aiga baixa.
MAR. O perque las malas llengas
se cansan d' estar en baga,
¿Sab lo qu' es estat sa vida
des de que 'n tinch recordansa?
Un feix de llargas miserias,
fadigosa caminada,
un desig de dols repos,
un cor sens gens d' esperansa.
Que 'n parlin, enhorabona!
que 'n diguin lo que be 'l plasca;
que mentres fora murmuran
y á sa vida hi posan taca,
tranquils ne viurém aqui
de cor, d' esperit y d' ánima.
Deixi está' eixas malas llengas,
eixas que viuhen de famas,
y de paraulas traydoras,
y de fingidas riallas,
que po!ser cap d' ellas dorm
quan 'l ull de Deu las esguarda.
Mentres qu', aixis que la nit
l' hora del repós senyala,
dorman y bè, 'ls tres qu' aqui,
al fer á Deu la pregaria,
poden aixecar los ulls
y posar la má ben plana
sobre son cor, y ni aquest
los bat de por, ni aquells abaixa
lo sol pes de una mentida,
ni clóu lo alé d' una infamia.
SOF. Noya... n' estás molt poética. (*Ab forsa.*)
MAR. Estich natural.
SOF. No massa.
(*Fingint una vivaemoció.*)
De veras m' ha conmogut
lo que m' has dit.
MAR. Deu ho fassi!
SOF. Jo t' estimo.
MAR. Vosté ho díu.
SOF. Y per tu, mes que per l' altre
me dol.
MAR. Per mí.
SOG. Y si volguessis
tot s' arreglaria encara.
MAR. Ah! ja caich... ¿També vosté

del progecte está enterada?

SOF. ¿Quin progecte?

MAR. De la boda
ab son fill..,

SOF, Y que! ¿t' estranya?

MAR. Estranyarme, no... Me sembla
qu' avans deuria mirarse
si 'ls cors estan llivres, sí
se corresponen...

SOF. (*Prenentli la má.*) Catxasa
y escolta. Mon fill es rich,
y tu no tens pas un quarto...

MAR. Tot lo que 'm pot dir vosté
m' ho ha dit son fill...

SOF. Lo tunante!
Y tu li has respost?...

MAR. Que no.

SOF. Ja 'u se Marta... mes s' atansa
l' hora... després será tart.

MAR. Quan l' hora siga tocada... (*Mig prometent.*)

SOF. (*Ab esperansa.*) ¿Que?... Si, eh?

MAR. No 'u sé veurém. (*Surt esquerra.*)

SOF. (*Ap.*) Será meva. (*Mirant lo rellotje.*) Poch hi
falta.

ESCENA VI.

SOFIA.

Be ho tinch de fer... Ell ho vol,
y jo per ell so tan mare
que farè 'l que no faria
ningú... De cert, no m' agrada
esser aixis tan... Li porto
á mon germá amor encara:
mes ja ho veig, ell tant l' estima!
Com un boig! Sí... sí... y un' altra
proporció com aquesta
no es tan fácil de trobarla
per obligar á la filla
y fer la forsosa al pare.

ESCENA VII.

SOFIA y BERNAT, *depresa.*

BER. Ja so aquí... (*Veyent á Sofia.*) Vosté?.. Senyora!

SOF. (*Girantshi d' esquena ap.*)
Jo conech aquesta cara.
BER. (*Ap. mirant son rellotje.*)
No son pas las tres encara.
¿Perque ve aquí sino es l' hora?
SOF. (*Ap.*) Me mira.
BER. (*Ap.*) Saber voldria
hont tot aquest temps s' ha estat,
que no s' ha vist.
SOF. (*Ap.*) Curiositat
desperta en mí.
BER. (*Ap.*) Y m' espía;
y me guayta de rehull.
Be prou qu' ho veig! Fem lo tonto.
SOF. (*Ap.*) Com mes ell calla, mes munto
en desigs de saber...
BER. (*Ap.*) L' ull
no 'm treu de sobre. Si esperas
que jo comensi vas mal.
SOF. (*Ap.*) Pus es ben original!
S' está mut... Ço desespera.
(*Rumiant.*) Sí... sí... jo l' he vist.
(*Ap.*) Cert! cert!
Es ella, n' es la del cotxo.
(*Observantla.*) Está parada.
SOF. (*Id.*) Está motxo
(*Aquí se sorprenen tots dos mirantse y 's tornam [á girar de un plegat.*)
(*Ap.*) M' ha vist.
BER. (*Ap.*) Ah! m' ha descobert.
(*Toca los tres quarts de tres lo rellotge de sobre [mesa.*)
SOF. (*Alt á Bernat.*) Son las tres?
BER. (*Fent com qui 's sorpren.*) Ah! No, no encara
son tres quarts...
SOF. Gracias... Vosté
será amich... d' aquí... ¿no?
BER. (*Fent lo distret.*) Eh?
SOF. Si es conegut...
BER. ¿Del seu pare?
SOF. Pare!
BER. D' ella.
SOF. Ah! de la filla.
BER. Y també del seu germá.
SOF. ¿De qui?
BER. De vosté.
SOF. ¿De mí?

BER. Y també 'n so d' en Remi
del promés.

SOF. (*Ap.*) Ja s' esparpilla.

BER. (*Ap.*) Sembla que hi pren interés.

SOF. Es á dir que 'm conexia.

BER. Sí, de mols anys; y de un dia
en que vosté... (no fou res.)
se va desmayar.

SOF. Donchs, veji,
no 'm recorda.

BER. No es estrany
com que no es cosa de un any.
Jo si: n' es un privilegi
ma memoria... no s' oblida
de res... ¿Vosté s' haurá estat
sempre fora?

SOF. Qu' hi arribat
fa poch temps.

BER. Te bona vida!
La porta escrita á la cara.
Oh! 'l seu marit era rich!

SOF. Coneixíal.

BER. Molt amich
meu era.

SOF. (*Ap.*) No atino encara
en qui potsé.

BER. 'S va casar
ab vosté que ja tenia
los seus quaranta; 'n tindria
avuy...

SOF. Uns seixanta.

BER. Es clar.
Los meus, jo só del any hu,
ab aixó som al seixanta...

SOF. (*Ap.*) Es un fresseta y m' encanta.

BER. (*Ap.*) Li faig de gracia, de segú.

SOF. De vosté no 'n tinch memoria,
si 'l seu nom vosté 'm donés.

BER. Lo meu nom? Bernat Rosés
y de nom de mare Doria.

SOF. (*Ap.*) Lo de la dida... Deu meu!
La vergonya 'ls ulls me clou.

BER. Sembla que 'l nom la conmóu
¿Que te? (*Veyent que Sofía pert la color.*)

SOF. Una torta de peu.

BER. (*Ap.*) Peu que 's tors sens caminar
desempenya mal l' ofici.

SOF. (*Ap.*) Lliuréume de aquest suplici.
Senyor! (*Veyent que don Bernat li allarga una*
Que? [*cadira.*)
BER. Se vol sentar?
SOF. No, ja m' ha passat.
BER. (*Despres de un rato de no dir res, acostantshi y ab misteri.*) ¿Y'l fill?
SOF. ¿En Miquel?
BER. Si, en Miquelet.
Que trampat! Que aixaridet!
Cap viu com lo d' un conill.
Mes era ros y 'l cabell
negre 'l te com una mora.
SOF. Los anys.
BER. Y 'ls ayres de fora
fan tornárl' com lo tè ell.
Y apres ab la pols y 'l vent,
la calor, y 'l sol que crema.
SOF. (*Ap.*) Aquest home n' es de teme;
callar li déu se' un torment.
BER. Voste ab sa posició
podrá darse bona vida.
SOF. Jo... (*Ap.*) Qu' es pesat.
BER. (*Ab moltas fressas.*) Desseguida
que l' he vista, m' he dit jo,
si mon amich li ha deixat...
!sé qu' es mort! lo que ell tenia
ja es felis. Ell ni savia
de sa fortuna l' estat,
tals eran las possesions,
camps, masos, drets, servituts,
molins, casas... sens embuts,
se li feyan molt milions,
de rals s' entén. ¿Li deixá?
Es clar que sí.
SOF. (*Fastigajada.*) Si senyó.
BER. Si ja m' ho pensava jo!
Si quan se 'n va namorá'
me deya: «tot será seu
si m' hi deix casar ma estrella.
Bernat, t' ho juro, per ella
ne será tot, tot lo meu.» (*Ella no l' escolta.*)
(*Adonantse de que no l' escolta.*)
(*Ap.*) Pus no m' escolta? M' agrada...
(*Alt.*) Senyora...
SOF. (*Aspror.*) Deixim estar. [*tres.*)
BER. (*Ap.*) Donchs ab qui tinch de parlar? (*Tocan las*

SOF. ¡Las tres!

BER. L' hora senyalada.

SOF. (*Ap.*) No pot tardar lo notari.

BER. (*Ap. recordantse de don Ramon.*)
Y jo que no li he dit res!
Mes que li diré si n' es
inútil tot... Dech anarhi. (*Se dirigeix cap al despaig axis que ix del mateix don Ramon, y que Marta surt del quarto de la dreta deturántse en lo llindar.*)

ESCENA VIII.

LOS MATEIXOS, DON RAMON, MARTA.

RAM. (*A Bernat.*) ¡Ja 'l puch esperá'! (*Veyent á sa germana.*) Tú aquí?

SOF. ¿T' estranya?

RAM. No 'm recordava...
¿Hi ha recurs? (*A Bernat: parlan en veu baixa.*)

BER. No pas cap.

SOF. (*Ap.*) ¿Qué hi haurá? 'L notari tarda.

MAR. Ell no ve, no 'ns dona ajuda.

SOF. (*Agafantla per la ma.*)
Te hi has pensat? Mira, Marta,
aquí 'l notari vindrá,
un conveni deu portarne
entre jo y tú; jo m' obligo
en ell, á no fer cobransa
del pagaré y tú á darli
de casament la paraula.
Sino firmas, tú mateixa;
si firmas, salvas ton pare
de la vergonya, y ja veus...
Es cas de pensá' 'l que 't fassas. (*Parlan baix.*)

BER. (*Parlant ab Ramon.*) Un m' ha dit que si podia
vindria á las tres sens falta,
mes jo no hi crech: no senyò.'

RAM. Es á dir que la esperansa...

BER. (*Ap.*) La tindrás de deixar corre.
(*Alt.*) Mes qu' hi fará!

RAM. (*Girantse y veyent que la germana parla ab sa filla.*) Vina Marta.
¿En Remí?

MAR. No ha pas vingut.

RAM. ¿No?

MAR. No l' han trobat á casa.

RAM. Ja ho veus, fins ell tambe 'ns deixa.

ESCENA IX.

Los mateixos y GERVASI.

GER. Hi ha un senyor que demana
BER. Que passi. *(Ap. á don Bamon.)*
Será 'l qu' ha dit...
SOF. *(Ap.)* Lo notari. *(Surt Gervasi y torna acompanyant lo notari.)*

ESCENA X.

Los mateixos y LO NOTARI.

NOT. *(A Ramon.)* ¿'L cap de casa
es vosté?
RAM. Sí.
NOT. Pel protest
d' un pagaré ne vinch ara,
perque la lley donga dret
á donya Sofía Plassa
aquí present, per obrar
segons lley...
SOF. *(Veyent que Marta s' acosta á la taula.)*
¿Porta arreglada
la escriptura? *(Al notari.)*
RAM. *(Volent retenir á Marta.)*
Filla! filla!
de mon costat no 't separis.
NOT. Aquí la tè.
(Sofía llegeix.) ¿Li está bé?
SOF. Es lo que jo t' he dit, Marta.
¿Acceptas?
MAR. Sí.
RAM. *(Interposantse.)* Si ho fas, mes
no 'm dongas lo nom de pare.
Tú no 't pertanys.
MAR. *(Ananthi.)* Jo no puch
permetre aixó...
RAM. *(Ab molta entonació.)* Y tú germana...
SOF. ¿No es meu?
RAM. *(Sossegantse.)* Si tens rahò!
Teu es....
NOT. Podria arreglarse,
un plasso de quinze dias.
SOF. *(Posant lo paper sobre la taula, á Marta.)*

Lo conveni ja está á punt,
firma y compleix la paraula
que has dat: Després de la teva
ma firma hi será posada.
(*Marta va á firmar, Ramon li arrenca la ploma dels dits y esqueixa 'l conveni.*)

RAM. Si ha vergonya en ser pobre,
tinch valor, jo vull passarla:
y, si ha gloria en se' martre,
jo sol vull portar la palma.
(*Al notari.*) Fassi 'l protest desseguida:
¡ho sent!... ¡ho sent!

ESCENA XI.

Los mateixos, *y* GERVASI *ab una carta.*

GER. Una carta. (*La dona á Ramon.*)

RAM. (*Al obrirla cahuen billets de banch de dins.*)
(*Llegint.*) «No sé si arribará á temps
»la cantitat necessaria
»per lo que sab, aquí está:
»es seva pot acceptarla.
»Lo quí l' estima de veras.
»Remí.»

BER. (*Que ha cullit los billets y 'ls ha contat.*)
Tres cents.

MAR. (*Guaytant al cel.*) Deu meu, gracias!

RAM. No sè si dech...

MAR. Si no accepta...

BER. Donará á n' als altras alas.
Si acceptant los fa fellissos
perque dupta encara, plaga?

RAM. No es per mi... es per ells, senyor.

SOF. (*Ap.*) Se 'n va á terra ma esperansa.
(*Alt al notari.*) Li daré temps.

RAM. (*Girantse al oure sa veu.*) ¿Temps? No 'l vull:
ja es tart. (*Donant al notari 'ls billets.*) Cobri.

BER. Ara m' agrada.

NOT. (*Havent contat.*) Just... aquí está 'l pagaré. (*Lo dona á don Ramon.*) Aquí 'ls tè; y res hi falta.
(*Dona á doña Sofía los billets.*)
Don Ramon. (*Despedintse.*) Vosté senyora
se queda ó se 'n ve ab nosaltres. (*A donya Sofía.*)

SOF. Vinch. (*á Ramon.*) Adeu.
(*Ramon per respostah senyala la porta. Sofía y 'l notari se 'n van pel fons.*)

ESCENA XII.

BERNAT, RAMON Y MARTA.

MAR. Pare no 'u veu
com Deu jamay desampara?
RAM. Jo de Deu may he duptat,
dels homs algunas vegadas.
BER. (*Ap. cavilant.*) Mes per qué tant interés
en casarlos hi portava?

ESCENA XIII.

LOS MATEIXOS y GERVASI.

GER. ¡Senyoreta! ¡Senyoreta!
RAM. ¿Qué vols? (*Veyent que calla.*)
Be. ¿Qué hi ha? ¿Qué? Parla.
GER. La despesera d' hont viu
En Remí n' es à l' escala
que vol parlarli.
RAM. ¿Qué vol?
GER. No 'u sé.
MAR. Ja hi vaig: ara calmis. (*Surt.*)

ESCENA XIV.

RAMON Y BERNAT.

RAM. Mes d' hont haurá tret...
BER. ¿Lo qué?
RAM. ¿Lo diner?
BER. ¿No n' ha fet paga?
Pus deixiho está.
RAM. Ell es pobre.
BER. Aixó sí... y de vegadas...
Com qu' está enamoradot...
RAM. ¿Sospita?
BER. Jo?... Vosté acaba
de ferme obrí' 'ls ulls.
RAM. No pas
en eix sentit... Si rumiava
per saber d' hont los ha tret,
es que se que ni una malla
tè en son poder y ne temo
que per replegarho no haja

disposat de sa persona...
ó qui sab...

BER. Donchs jo pensava
que no sospités vosté
d' alguna acció estrafalaria.
Quan l' home está namorat,
no sab lo que 's fa á vegadas!

RAM. Li dich de veras, me dol
que siga aixís, que li agradi
pensar mal dels que 'l rodejan
y á tot hora murmurarne.
Aixís, no es viure, la vida;
aixís es turment que mata.
Pensar sempre que á un lo venen,
pensar sempre que á un l' enganyan,
propi es de cors malaltissos
ó caps que no pensan gayre.

BER. O fill de la esperiencia...
y no m' esmeni la plana.
Vosté mateix no fa molt
á buscat socós: jo anava
en nom de vosté á n' aquest,
á aquell y tots me 'l negavan,
y ara diga que murmuro
si de mals amichs los tracto.
Ara, parlo d' en Remí.

RAM. (*Interrumpintlo.*) Y sens cap proba, sa fama
ja posa en dupte.

BER. Be, com
un tè tants anys y tè tanta
esperiencia, anticipa,
fundat en lo que fan altres,
parers, que no sempre surten
fallits...

ESCENA XV.

Los mateixos *y* MARTA, *desconsolada.*

MAR. ¡Deu meu! pare! ¡pare!

RAM. ¿Qué tens?

BER. ¿Qué hi ha?

MAR. Jo no sé
lo que dins do mon cor passa

BER. (*Ap*) Haurá sabut qu' en Remí
n' ha fet alguna. Y encara
quan un diu lo que li sembla

mala llenga me li plantan.

MAR. En Remí...

BER. (*Ap.*) Ja; ¡vaja!...

RAM. (*A Marta.*) ¿Qué?

MAR. Sálvil. (*A Ramon.*)

BER. (*Ap.*) No 'u dich.

RAM. (*A Marta.*) Mes ¿qué passa?

MAR. En Remí ne tè la vida
en perill.

RAM. ¿Cóm?

BER. Lo qu' es ara
si qu' en va no he murmurat.
Ella mateixa clá' ho canta.

MAR. S' ha desafiat...

RAM. ¿Ab quí?

BER. ¡Desafiat! Eixa es altra.

MAR. Ab en Miquel.

RAM. Mes ¿ahont es?...

MAR. Ja hi son.

BER. Mes hont son?

RAM. ¿A batres?

BER. ¿Y 'l lloch?

MAR. No 'u sé don Bernat.

RAM. (*A Bernat.*) Corri.

MAR. (*Id.*) Voli.

RAM. (*Id.*) Corri.

MAR. (*Id.*) Vagi.

BER. (*Amohinat.*) Mes ¿hont?

RAM. A veure si priva
que passi endavant.

BER. (*Ab catxassa.*) ¡Catxassa!

MAR. Es que du pressa.

RAM. Es que corre
lo temps.

BER. M' assech si no callan.
Primer sapiguèm lo lloch,
després ja vindrá l' anarhi.

MAR. No 'l sabem... La dispesera
d' en Remí, que está esglayada,
al dirme axió, de la cita
no m' ha dit l' indret, no.

BER. (*Fent memoria.*) ¡Calla!
¡Calla!

MAR. ¿Qué 'l sab?

BER. Jo sè un lloch
hont diu que hi van á matarse
tots los que renyits estan

ab sa pell... A quatre passos
es d' aquí.

RAM. Pus home corri

MAR. Aquí té 'l sombrero; vaji.

BER. (*Ap.*) Lo desafio no 'u dubto
será pèl qu' he dit... pels quartos. (*Ix pel fons.*)

FSCENA XVI.

RAMON *y* MARTA.

RAM. ¿Y com has sabut?

MAR. Aquella
senyora que 'ls te á sa casa
diu qu' est matí se n' ha anat
tot vestit negre. 'L recado
que li ha enviat vosté
la ha feta entrar en mes ansia,
pus s' ha dit: «tot avuy fora
«y no anat á l' altra casa
«¿que será?» Presa d' angunia,
resol entrar en sa cambra
y troba oberts dos estuigs;
las pistolas hi mancavan.
Llavoras s' ha recordat
de que quan ell se n' anava,
al dirli: «si trigaria
«á tornar» eixas paraulas
li ha respost: «Deu ho dirá.»
Despres ha trobat un diari
y al costat d' un llarch article
que deya mal de son drama,
escrit ab lletras bermellas:
«*aixó esplicació demana.*»
S' ha recordat, tot d' un cop,
de que avuy mentres parlava
ab un que l' ha anat á veure,
á mon cosí tres vegadas
ha anomenat... (*Fent memoria.*) Y ara hi caich!
¡no haverho pensat encara!
Aquest dematí s' han vist
tots dos á dins d' esta cambra,
las targetas... si, si 'ls celos...
y l' infame acció del altre

al escriure alló...
RAM. (*Sossegantla.*) Deu meu!
sosségat... Potser va errada
la que t' ha dit...
MAR. Oh! no! no!
Remí está en perill. La rabia
del altre... l' ofesa... tot...
jo n' estich desconortada.
RAM. Don Bernat ho estorbará.
MAR. Deu ho fassi!
RAM. La esperansa
no perdis pas, don Bernat
es home per arreglarho.
MAR. Potser no; quan eix matí
los he vist en esta cambra
jo devia endevinarho.
Mes sembla que Deu ho haja
disposat... No hi he caigut.
Que tonta! (*Pausa.*) Si hi enviavam
en Gervasi?...
RAM. Mes ahont?
Si no sabem allí hont paran.
MAR. Cert. Es tant lo que pateixo,
que ni fins se las paraulas
que dich... Y tant com l' estimo!
RAM. No perdis la confiansa.
MAR. Ca! la veu del cor m' ho diu
y la veu del cor no enganya.
RAM. Si sapigués... hi aniria
MAR. Senyor, protegiumel! (*Guaytant lo cel.*)

ESCENA XVII.

LOS MATEIXOS *y* REMI *que tot això últim ha sentit: desprcs* BERNAT.

REM. Gracias.
MAR. Remí.
BER. (*Tot depressa.*) Senyors ja so aquí
L' he trobat aquí á dos passos.
de manera que si ab ell
no hi vingut no ha estat per falta
de voluntat, he volgut
comprar lo d' aquesta tarda. (*Busca 'l diari.*)
Aqní está. (*A Ram.*) Home llegeixi.
No, no... no va ser xiulada.
La edició del dematí... (*Veyent que ningú li fa*

Quina quietut! Quinas caras!
Ah, ja hi caich!... Quasi 'm fan riure.

REMI. (*Dant una carta á Ramon.*)
Veji, llegesca eixa carta.

RAM. (*Llegint.*) «Fa un mes vaig anar al Mas
ma pobre dida hi finava,
la pobre dona ya estava
del clot tot lo mes á un pas.
quan me va veure 'm diguè:
«Fill meu jo moro intranquila
»jo vull deixarla tranquila
»ma conciencia... Jo sé
»be la historia de ta vida
»y te la tinch de contar,
»asséntat que 't vol parlar
»qui vol morir penedida.
»Vint anys fa que van du' aquí
»á un noy... llavors jo criava.
»Un senyó al noyet portava
»y me 'l va encarregá' á mí.
»Vaig saber la posició
»del pare de la criatura
»y volguè ma desventura
»que caigués en tentació.
»Criava á un fill meu tambè
»que havia 'ls mateixos anys...
»no 't parlarè dels afanys
»que 'm costá fe' 'l que vaig fe'!
»Quan lo pare recullí
»son fill que no coneixia
»li vaig dá 'l que Deu m' havia
»donat com á fill á mi.
»Lo fill meu n' ets tu Miquel
»y l' altre lo qui 'm diu mare;
»ja ho sabs tot, perdonam ara
»que potsè 'm voldran al cel.»
Aquesta revelaciò
feu naixe en mi un pensament,
conservá' als ulls de la gent
ma primera posiciò.
y per por de que algun dia
no 's descobrís, me vaig di':
«Se te de casar ab mi,
»no hi ha mes, sia com sia.
»eixa noya á qui fins ara
»he dit cusina. Perço
»tant empenyo duya jo

»en ser gendre de son pare.
»L' única hereva, pensava,
»de tots los bens será ella,
»casada ab mi la donzella,
»jo sò rich.» Deu m' escoltava
y arrabassant mos afanys
va fer que á tu t' estimès
y que jo tant sols rebès
no mes amarchs desenganys.
La pura vritat he dit,
sols espero ton perdó,
ha comensat lo Senyò
per ferme ben penedit
y ja que 'l camí trepitjo
del dols arrepentiment,
perdonantme 'm fas content,
perdonam que jo 'u desitjo.»

REMI. Est plech m' ha sigut donat
en lo lloch hont me trobava
quan ja d' esperá' 'm cansava,
me l' ha dut lo seu criat.
A trobarlo he corregut
pera estrényeli la ma;
que acabava de martxá'
es tot quant he sapigut;
y Deu, que mon pensament
ven net de enveja y falsia,
sab que l' perdono!...

BER. (*Esclamació.*) Qui 's fia
de lo que sembla la gent!

ESCENA XVIII.

LOS MATEIXOS *y* SOFIA *ab una carta á la má.*

SOF. Ramon...

RAM. Sofía...

SOF. Fa un tris
que m' han dat la carta aqueixa
de mon fill, que apar que 'm deixa
per fé' un viatge á Paris.
En ella 'm diu que 'm daréu
altra carta que 'us ha escrit.

REMI. (*A Marta.*) (*Allargantli la carta.*)
Dónali.

MAR. (*No volentla.*) No. (*La preny l' allarga á don Bernat que tampoch la vol.*)

BER. Tot seguit.

SOF. No 'm sentiu? No me la deu?

REMI. (*Ap á Bernat.*) Es que...

BER. (*Ap. á Remi.*) Si á voste ell li ha dada. (*Don Bernat al ultim se deix convence y allarga la carta á Sofía.*)

BER. (*Ap.*) ¡Es una pindola! (*Alt.*) Veji...
(*Ap.*) No crech que ningú li enveji
aquest viatge á Paris.

SOF. (*Cayent sobre una cadira.*)
Despres d' haver llegit.
Deu meu!

RAM. (*Correnthi.*) Sofía!

REMI. (*Id.*) Senyora...

MAR. (*Id.*) Tia.

BER. (*Ap.*) Ja m' ho presumia.

MAR. Que te?

REMI. 'S desmaya.

RAM. Sofía!

BER. (*Fent lo tráfech.*)
Arruíxinla ab aiga y fora.

SOF. (*Torna en sí.*)
Com un fill jo l' estimava.

BER. Son fill, senyora, aquí 'l te. (*Presentanli á Remi: fent acció de dar una abrassada.*)
Una bona estreta y fora...
Aném... abrássil...

REMI. (*Acostantshi.*) Senyora!

BER. Vaja un modo! Ca! no! no!
Com, senyora? Mare, mare.
No faltava sino qu' ara
voste 's fes dir *si senyó.*
(*Com venintli un pensament.*)
Ara que hi penso. Vejem. (*S' acosta á Remi y li mira ab detenment ulls y cabells.*)
Si... jnst!... ròs!... Jo prou ho deya.
Y l' altre negre... Ja ho veya.
veni' aixó de temps.
(*Veyent que tothom está fret.*)
¿Que fem?

REMI. (*A Ramon.*) Vosté ha rebut lo diner.

RAM. Sí.

REMI. Potsè haura mal pensat.
Don Ramon jo l' hé guanyat.

RAM. No 'u dius tu, res vull saber.

REMI. Veyent la tribulació
qu' en esta casa hi havia

l' únich be que jò tenia,
mon drama l' he venut jo.
Y per ell y un altre mes
que 'n tinch de fer, m' han donat
tot lo que jo li he enviat.

RER. Caramba! son molts dinès.

REMI. Es que fou molt ben rebut.

BER. Be prou qu' ho diu lo diari. (*Lo tè á la má.*)
Vamos era necesari
ser... per no haver conegut
que alló per enveja 's deya...

REMI. No va ser voste lo qui
fins los xiulets va sentí'

BER. Jo li dirè... jo m' ho creya.
(*Veyent que tots estan muts.*)
(*A Sofía.*) Qne fa? Perque, está parada!
(*A Marta.*) Perque no 'us parléu? ¿qué fas?
Axó está mes fret que un glas!...
Acabem de una vegada.

SOF. (*A Ramon.*) Per amor al fill ho feya
lo qu' has vist... me sab mol greu.
Ramon, Marta... ¿'m perdoneu?

BER. (*Ap.*) Jo ja ho deya! jo ja ho deya!
Qui créu en didas va be.

SOF. Viurem plegats. (*A Ramon.*) ¿Me perdonas?

RAM. Germana!

SOF. La má no 'm donas?

RAM. Los brassos te donaré.
(*Ramon y Sofía fan parella y coversan á l' un costat, Remi y Marta á l' altre.*)

BER. (*Girant lo cap á l' un costat y á l' altre y veyent que ningú fa cas de ell.*)
No es estrany que no 'ls entengas
Chiu! chiu!... No hi so necessari.
Bah! bah! Llegim lo diari.
Gran funció: LAS MALAS LLENGAS.
(*Se seu en un silló que hi haurá entre mig de las dos parells que enrahonan ab animació; fent con qui lleigeix. Cau lo teló depressa.*)

FI.

PRODUCCIONS CATALANAS

EN UN ACTE.

Ahí y avuy.
A la cuarta pregunta.
Amor, partit y pesetas.
Antes y are.
A pel y á rapel.
A so de tabals.
Cap jeperut se veu lo jep.
Cosas del oncle.
Cristeta la estanquera.
En Joan doneta.
Fotografías.
Joves y vells.
La butifarra de la llibertad.
La capital del Imperi.
La comedia de Falset.
La cuestió son cuartos.
La festa del barri, (zarzuela)
La filla d' un manobra.
La guerra civil.
La noya.
La perla de Monseny.
La perla de Tarradell.
La policia secreta.
La pubilla de Riudoms.
La reina de las criadas.
La reixa de llibertad.
La sombra de D. Pascual.
La vida al Encant.
La triunfant Resurrecció.
Las aranyas y las moscas
Las admetllas d' Arenys.
Las llágrimas de Polonia.
Las pildoras d' Holloway.
Las tres alegrías.
Las tres rosas.
Las tres teclas.
L' alcalde del barri nou.
L' boig de las campanillas.
L' perdut ¡ay! l' perdut!
L' noy de las camas tortas.
Lo matrimoni civil.
Lo Pronunciament.
Lo senyor Jépis.
L' orga de rahons.
Los cantis de Vilafranca.
Los partits de la patrona.
May es tart cuan si es á temps.
M' acaigut la loteria.
Mistus.
Mossen Custella.
No s' pod dir blat.
Palóts y ganxos.
Pescá á l' encesa.
Qui al cel escup.
Qui trenca paga.
Set morts y cap enterro.
Setse jutjes... (zarzuela).
Si m' embrutas t' enmascaro.
Si que l' haben fete bona.
Sistema Raspall.
Tres y la Maria sola.
Tretse son tretse.
Un barret de riallas.
Un bon ministre de Déu.
Un casament dit y fet.
Un inglés en Mataró.
Un joch de cartas.
Un llaminé dins d' un sach.
Un mosquit d' arbre.
Un pa com unas ostias.
Un poll resusitad.
Un pollastre aixelat.
Una juguesca.
Una nit de carnaval.
Una noya es per un rey.
Una prometensa, (zarzuela).
Va caure.

EN DOS ACTES.

A la lluna de Valencia.
Al altre mon.
Cada ovella ab su parella.
Carlos seté, (zarzuela).
Contre enveija.
Gat escarmentat.
D. Perlimplim.
L' aplech del Remey, (zarzuela)
Lo castell dels tres dragons.
'L cantadó.
L' esquella de la torratja (zarzuela.
L' punt de las donas.
Las carbasas de Montroig.
La noya del Ampurdá.
La noya del entresuelo.
La pubilla del Valles.
La rambla de las flors, (zarzuela).
La sabateta al balcó.
la torre dels amors, (zarzuela)
La Tuyetas de Mallol.
La vaquera de la piga rossa.
La venjansa de la Tana.

Liceistas y Cruzados.
Lo rovell del ou, (zarzuela).
Lo señor padrí ó amor y pessetas.
Los héroes y las grandesas.
Los pescadors de S. Pol. (zarzuela).
Ous del dia.
Pensa mal y no errarás. (zarzuela).
Per fondo que 's fasi 'l foch.
Reus, Paris y Londres
Si m' embrutas t' enmascaro.
Si us plau per forsa, (zarzuela).
Un ciri trencat.
Un embolich de cordas.
Un mercat de Calaf.
Una senyora particular (zarzuela.)

EN TRES O MES ACTES.

A bordo y en terra.
Amor de pare.
Bach de Roda.
Carlos de España.
Cór de roure.
Cosas del dia.
Digna de Deu.
Honra, patria y amor.
Incendi de Hostalrich.
L' anticuari.
La bala de vidre.
La campana de la Unió.
La casa sens gobern.
La copa del dolor.
La creu de plata.
La festa del Santuari.
La mitja taronja.
La muller que fa per casa.
La pietat del cel.
La Romeria de Recasens.
La rosa blanca.
La urbanitat.
La violeta d' or.
La Verge de las Merces.
Las dos mangalas.
Las duas noblesas.
Las euras del mas.
Las francesillas.
Las joyas de la Roser.
Las modas.
Las papallonas.
Las pubillas y hereus.
Las reliquias d' una mare.
Lo camp y la ciutat.
Lo colleret de perlas.
Lo gat de mar.
Lo 29 de Setembre.
Los egoistas.
Los hereus.
Los politichs de gambeto.
Lo pom de violas.
L' ultim rey de Magnolia, (zarzuela).
Margarida de Prades.
Marta.
Misteris del mar.
O rey ó res.
Quintas y caixas.
Qui s' espera 's desespera.
Un agregat de boigs.
Un cap de casa.
Un gefe de la coronela.

PRODUCCIONES CASTELLANAS

EN UN ACTO.

Amor con amor se paga.
Casarse por carambola.
El santo al cielo.
Pacubio.

EN DOS ACTOS.

Un marido de lance.

EN TRES O MAS ACTOS.

Fruta del siglo.
Cosas del mundo.
El angel de la Caridad.
Juan Fivaller.
La boda del conde Rapp.
Los mártires del pueblo.
Los siete dolores de María Santísima. (música) (1).
Pobres y ricos ó la bruja de Madrid.
La Venganza. 2ª parte del Serrallonga.
Viriato ó el libertador de España.
Una herencia en Córcega.

(1) *La música de esta obra es original del Sr. Carreras, sin la cual no podrá representarse, segun convenio de los autores, devengados los derechos de una zarzuela en un acto.*